

Sisekaitseakadeemia

Finantskolledž

Darina Šilova

**SUURETTEVÕTJATE VALMISOLEK ÄRIÜHINGUTE
KESTLIKKUSARUANDLUSE DIREKTIIVI
RAKENDAMISEKS**

Lõputöö

Juhendaja: Uno Silberg, Dr (maj)

Kaasjuhendaja: Marika Taal, BS

Tallinn 2023

SISEKAITSEAKADEEMIA LÕPUTÖÖ ANNOTATSIOON

Finantskolledž	Juuni 2023
<p>Töö pealkiri eesti keeles: Suurettevõtjate valmisolek kestlikkusaruandluse direktiivi rakendamiseks.</p> <p>Töö pealkiri võõrkeeles: <i>The readiness of large companies to implement the Corporate Sustainability Reporting Directive.</i></p> <p>Lõputöö on kirjutatud eesti keeles ning koosneb 53 leheküljest. Lõputöös on kasutatud 44 allikat, millele on tekstis viidatud.</p> <p>Lõputöö uurimisprobleem seisnes küsimuses, milline on Eesti suurettevõtjate valmisolek kestlikkuse direktiivi rakendamiseks? Lõputöö eesmärk oli hinnata suurettevõtjate valmisolekut kestlikkuse direktiivi rakendamiseks.</p> <p>Lõputöö eesmärgi saavutamiseks kasutati kvantitatiivset uurimismeetodit. Töö teoreetilise osa esimeses alapeatükis selgitati kestlikkuse olemust ja selle põhimõtteid. Teises alapeatükis selgitati äriühingute kestlikkusaruandluse direktiivi arengu põhimõtteid ning kolmandas alapeatükis selgitati suurettevõtjatele vajalikke eeldusi kestlikkusaruandluse põhimõtete rakendamise valmisolekuks. Lõputöö empiirilises osas analüüsiti suurettevõtjate valmisolekut äriühingute kestlikkusaruandluse direktiivi rakendamiseks.</p> <p>Töö tulemusena selgus, et suurettevõtjate valmisoleku tase on 64,8% ehk vastavalt valmisoleku skaalale osaliselt valmis CSRD rakendamiseks. See tähendab, et nad on tegelikult valmis, kuid ei ole kõiki vajalikke ettevalmistustöid veel lõpetanud. Võimalik, et suurettevõtja on strateegia välja töötanud, kuid ei ole seda veel ellu viima hakanud või on aruandluse ettevalmistamine pooleli. See samuti näitab, et suurettevõtjatel ei ole veel piisavalt teadmisi ja kogemusi selles valdkonnas.</p>	
Võtmesõnad: kestlikkus, äriühingute kestlikkusaruandluse direktiiv, suurettevõtja	
Võõrkeelsed võtmesõnad: sustainability, CSRD, large enterprise	
Säilitamise koht: Sisekaitseakadeemia raamatukogu	
<p>Töö autor: Darina Šilova</p> <p>Olen koostanud lõputöö iseseisvalt. Kõik lõputöö koostamisel kasutatud teiste autorite tööd, seisukohad, kirjalikest allikatest ja mujal allikates saadud info on nõuetekohaselt viidatud.</p> <p>Annan Sisekaitseakadeemiale tasuta loa (lihtlitsentsi) minu loodud teose reprodutseerimiseks säilitamise ja elektroonilise avaldamise eesmärgil, sealhulgas Sisekaitseakadeemia raamatukogu digikogusse lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni. Annan loa teose üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Sisekaitseakadeemia veebikeskkonna kaudu sealhulgas Sisekaitseakadeemia raamatukogu digikogu kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.</p> <p>Olen teadlik, et nimetatud õigused jäävad alles ka autorile. Kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei riku ma teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse õigusaktidest tulenevaid õigusi.</p> <p>Allkiri: Allkirjastatud digitaalselt</p>	
Vastab lõputöö nõuetele Juhendaja: Uno Silberg	Allkiri:
Vastab lõputöö nõuetele Kaasjuhendaja: Marika Taal	Allkiri:
Kaitsmisele lubatud Kolledži direktor: Kerly Randlane	Allkiri:

SISUKORD

MÕISTETE JA LÜHENDITE LOETELU	4
SISSEJUHATUS	5
1. KESTLIKKUSE OLEMUS JA ÄRIÜHINGUTE KESTLIKKUSARUANDLUS	8
1.1. Kestlikkuse olemus, mõiste ja põhimõtted	8
1.2. Äriühingute kestlikkusaruandluse direktiivi arengu põhimõtted	12
1.3. Suurettevõtjate vajalikud eeldused kestlikkusaruandluse direktiivi rakendamise valmisolekuks	18
2. SUURETTEVÕTJATE KESTLIKKUSARUANDLUSE DIREKTIIVI RAKENDAMISE VALMISOLEKU HINNANG	23
2.1. Uuringu meetodika, protsess ja valim	23
2.2. Suurettevõtjate valmisoleku olukord kestlikkusaruandluse direktiivi rakendamiseks ..	26
2.3. Suurettevõtjate valmisolek äriühingute kestlikkusaruandluse direktiivi rakendamiseks ning soovitusel valmisoleku tõstmiseks	40
KOKKUVÕTE	42
SUMMARY	44
VIIDATUD ALLIKATE LOETELU	45
Lisa. Suurettevõtjate kestlikkusaruandluse rakendamiseks valmisoleku hindavad küsimused	49

MÕISTETE JA LÜHENDITE LOETELU

CSRD - Äriühingute kestlikkuse aruandluse direktiiv (inglise keeles *Corporate Sustainability Reporting Directive*)

CSR - Ettevõtte sotsiaalne vastutus (inglise keeles *Corporate social responsibility*)

ESAP - Euroopa ühtne pääsupunkt (inglise keeles *European Single Access Point*)

ESG - Keskkonna-, sotsiaal- ja ettevõtte juhtimine (inglise keeles *Environmental, Social and Governance*)

NFRD - Mittefinantsaruandluse direktiiv (inglise keeles *Non-Financial Reporting Directive*)

SISSEJUHATUS

21. aprillil 2021. aastal võttis Euroopa Komisjon vastu äriühingute kestlikkusaruandluse direktiivi CSRD (ing k *Corporate Sustainability Reporting Directive*, edaspidi CSRD) ettepanekut. Lähtudes äriühingute kestlikkusaruandluse direktiivist peavad esialgu suurettevõtjad hakkama esitama põhjalikumat infot kestlikkuse kohta ehk mittefinantspõhiste näitajate toimimise kohta ning seda majandusaastaruande tegevusaruande osana. Kestlikkus iseenesest põhineb kolmel sambal: sotsiaalne, majanduslik ja keskkonnasäästlik. Kuna direktiivi hakatakse rakendada eelkõige suurettevõtjatele, siis otsustati uurida just nende ettevõtjate valmisolekut.

Lõputöö aktuaalsus tuleneb sellest, et iga päevaga muutub keskkond inimtegevusest üha enam saastatuks ning iga aastaga muutub see rohkem märgatavamaks, mille tulemusena on kestlikkuse teema saanud eriti populaarseks ja aktuaalseks üle maailma. Tuginedes Rohepöörde tegevusplaanile 2023–2025 on kliimamuutused ja keskkonnaseisundi halvenemine avaldanud määratud mõju Eesti majandusele, mille tõttu tuleb ettevõtetel enam tähelepanu pöörata keskkonnasõbralikele tehnoloogiatele ja ärimudelitele ning kasutada rohkem kohalikke ressursse ja sekundaarseid tooraineid, mis sisaldavad vähem ohtlikke koostisosi ja millel on väiksem süsinikujalajalg. Ressursside nõudlus kasvab nii kogu maailmas, kui ka Eestis, mis muudab need ressursid kallimaks, seetõttu on konkurentsieelis ettevõtetel, kes suudavad neid ressursse tõhusalt kasutada. (Vabariigi Valitsus, 2022, lk 4) Viimastel aastatel on selgunud, et ettevõtted peavad arvestama mitte ainult oma kasumiga, vaid ka oma tegevuse mõjuga keskkonnale ja ühiskonnale laiemalt. Tootmise järgi on suurettevõtjatel tugev mõju keskkonnale, mis omakorda nõuab viivitamatuid lahendusi. Sellest lähtuvalt otsustati rakendada äriühingute kestlikkuse aruandluse direktiivi. Kestlikkusaruandluse direktiiv on üks kestliku rahastuse arengutest, mille eesmärk on mõjutada suurettevõtjaid oma äritegevuses vajalikke muudatusi tegema.

Lõputöö uudsus seisneb selles, et autorile teadaolevalt ei ole Eestis varasemalt uuritud suurettevõtjate valmisolekut kestlikkuse direktiivi rakendamiseks, kuna direktiiv on alles jõustumisel. Kestliku arengut on käsitlenud Irina Bojarina 2022. aastal bakalaureusetöös „Töötajate roll kestliku arengu eesmärkide saavutamisel Luminor Bank AS näitel“ ning Marju Zirel 2020. aastal magistrیتöös „Tegevuskava kestliku arengu eesmärkide rakendamiseks aktsiaseltsis Tallinna Sadam“. Samuti oli kestlikkuse teemat käsitlenud Piret Tamm 2022. aastal magistrیتöös “Ühiskondliku vastutuse aruandluse areng seoses direktiivi 2014/95/EL

jõustumisega Eesti Börsiettevõtete näitel”, Liina Kokk 2022. aastal magistritöös “Süsiniku jalajälg ettevõttes KPMG Baltics OÜ” ning Kätlin Eveli Epner 2022. aastal bakalaureusetöös “Jätkusuutlikkuse info kajastamine praktika Balti riikide pankades”. Tuleb tõdeda, et teadustöö raames pole Eestis ning välismaal uuritud suurettevõtjate kestlikkuse direktiivi rakendamise valmisolekut, seetõttu ei ole nende töö tulemusi võimalik kasutada selles lõputöös võrdlusmaterjalina. Töös soovitakse teada saada suurettevõtjate valmisolekut kestlikkusaruandluse direktiivi rakendamiseks ning anda soovitusi valmisoleku tõstmiseks.

Lõputöö uurimisprobleem on järgmine: milline on Eesti suurettevõtjate valmisolek kestlikkuse direktiivi rakendamiseks? On oluline, et suurettevõtjad oleksid uue direktiivi nõuetega kursis ja oleksid suutlikud endale järeldada, missuguseid eeldusi on neil vaja selleks, et saaks äritegevuses vajalikke muudatusi teha, kuna just suurettevõtjate tootmise tagajärjeks on erinevad keskkonnaprobleemid.

Lõputöö eesmärk on hinnata suurettevõtjate valmisolekut kestlikkusaruandluse direktiivi rakendamiseks.

Sellest tulenevalt on püstitatud järgmised uurimisülesanded:

1. Selgitada kestlikkuse olemust ja põhimõtteid.
2. Analüüsida äriühingute kestlikkusaruandluse direktiivi arengu põhimõtteid.
3. Analüüsida suurettevõtjatele vajalikke eeldusi kestlikkusaruandluse direktiivi rakendamise valmisolekuks.
4. Kirjeldada uuringu metoodikat, protsessi ja valimit.
5. Alalüüsida suurettevõtjate valmisoleku olukorda kestlikkusaruandluse direktiivi rakendamiseks.
6. Analüüsida suurettevõtjate valmisolekut äriühingute kestlikkusaruandluse direktiivi rakendamiseks ning anda soovitusi valmisoleku tõstmiseks.

Lõputöö eesmärgi saavutamiseks viiakse läbi kvantitatiivne empiiriline uuring. Andmete kogumiseks ning ettepanekute tegemiseks on kasutatud suletud ja valikvastustega ankeetküsitlust. Küsitluse käigus soovitakse välja selgitada, kas suurettevõtjad on valmis kestlikkuse direktiivi rakendamiseks ja missuguseid eeldusi on neil selleks vaja. Saadud küsitluse tulemuste alusel tehakse järeldused suurettevõtjate valmisolekust äriühingute kestlikkuse aruandluse direktiivi rakendamiseks ning antakse soovitusid valmisoleku tõstmiseks.

Töö koosneb kahest peatükist. Esimeses peatükis antakse ülevaade kestlikkuse olemusest, selle põhimõtetest, äriühingute kestlikkusaruandluse direktiivi arengu põhimõtetest ning suurettevõtjatele vajalikkudest eeldustest kestlikkuse aruanne rakendamise valmisolekuks. Esimeses alapeatükis käsitletakse kestlikkuse mõistest ning selle olemust. Teises alapeatükis käsitletakse äriühingute kestlikkusaruandluse direktiivi arengu põhimõtteid ning kolmandas alapeatükis suurettevõtjatele vajalikke eeldusi kestlikkuse aruanne rakendamise valmisolekuks. Teises peatükis hinnatakse suurettevõtjate valmisolekut äriühingute kestlikkusaruandluse direktiivi rakendamiseks. Teise peatüki esimeses alapeatükis kirjeldatakse uuringu meetodikat, protsessi ja valimi. Järgmises alapeatükis analüüsitakse suurettevõtjate valmisoleku olukorda ning teise peatüki viimases alapeatükis analüüsitakse suurettevõtjate valmisolekut äriühingute kestlikkusaruandluse direktiivi rakendamiseks ning antakse soovitusi valmisoleku tõstmise.

1. KESTLIKKUSE OLEMUS JA ÄRIÜHINGUTE KESTLIKKUSARUANDLUS

1.1. Kestlikkuse olemus, mõiste ja põhimõtted

Seoses saaste ja jäätmete kasvava kahjuliku mõjuga keskkonnale on kestlikkus muutunud üha populaarsemaks teemaks. Keskkonnasäästlikkus on rahvatervise jaoks eriti oluline, arvestades kiiresti kasvavat ja vananevat elanikkonda. Iga päev toodavad ettevõtted erinevaid tooteid, mille valmistamisel eraldub palju saasteaineid ja jäätmeid. Seetõttu on ettevõtetel eriti oluline kestlikkuse kontseptsioonile tähelepanu pöörata.

Kestlikkus on viimaste aastate jooksul pälvinud üha suuremat tähelepanu nii akadeemilistes, kui ka äriühingondades, kuna seda peetakse kontseptsiooniks, mis hõlmab väga erinevaid elemente, mistõttu on selle teema uurimine raskendatud (Nacu & Jercan, 2022, pp. 104–105).

Kestlikkuse defineerimine on suur probleem, millega teadlased sageli silmitsi seisavad. Probleem on tekkinud seetõttu, et sellel terminil puudub selge definitsioon, kuna kestlikkuse mõiste on mitmetähenduslik ning on olemas palju erinevaid definitsioone, mis võivad olla üksteisega vastuolus. See omakorda raskendab ühe sobiva kestlikkuse definitsiooni valimist. Isegi paljud teadustööd, mille pealkiri sisaldab mõistet “kestlikkus”, väldivad kestlikkuse täpset definitsiooni, mistõttu ei pruugi teadustöö eesmärgist lõpuni aru saada, kuna see ei paljasta asja täpset mõistet. Selge kestlikkuse mõiste puudumine võib viia ka selleni, et teadustöös hakatakse uurima hoopis teisi teemasid, mis ei ole lõpuks kestlikkusega seotud. Kokku on määratletud kestlikkuse mõistel neli tähendust, mida teadlased kasutavad: sotsiaal-ökoloogiline tähendus, ühiskonna eesmärgi tähendus, kestlikkus kui objekt ja kestlikkus õppimises. (Salas-Zapata & Ortiz-Munoz, 2019, pp. 153–154)

Kestlikkus on kontseptsioon, mis hõlmab väga erinevaid elemente ning on viimaste aastate jooksul saanud palju tähelepanu, kuid kestlikkuse definitsioon on samas ka suur probleem. Selle põhjuseks on kestlikkuse mõiste mitmetähenduslikkus ning paljude erinevate definitsioonide olemasolu, mis omavahel vastuolus võivad olla, seetõttu on sobiva kestlikkuse definitsiooni valimine keeruline ning paljud teadustööd väldivad kestlikkuse täpset definitsiooni, seepärast peab olema kindel töö eesmärk, milleni autor soovib jõuda.

Teadlased kasutavad sageli mõistet "kestlikkus", et viidata sotsiaal-ökoloogiliste kriteeriumide või omaduste kogumi integreerimisele inimtegevuses. See hõlmab tegevusi, mis on seotud

toodete või protsessidega ning peegeldavad suhet inimeste ja ökosüsteemide vahel. Sel põhjusel võib öelda, et need tegevused on osa sotsiaal-ökoloogilistest süsteemidest. Seega sellest vaatenurgast mõistetakse kestlikkuse all sotsiaalsete- ja keskkonnakriteeriumide, omaduste integreerimist või rakendamist teatud vastuvõetud süsteemide planeerimise, projekteerimise ja/või toimimise etappides. (Salas-Zapata & Ortiz-Munoz, 2019, pp. 154–155)

See kestlikkuse mõistmise viis sisaldab energia tootmist ja taastuvate allikate kasutamist, mis ei eralda kasvuhoonegaase (Caliskan *et al.*, 2013, p. 786). Samuti keskkonnamõjusid minimeerivat põllumajanduslikku tootmist, mis on majanduslikult elujõuline ning loob sotsiaalset kasu (Nakai, *et al.*, 2013, p. 73). Ühtlasi kaasavad ettevõtted oma tegevusse sotsiaalseid ja keskkonnaaspekte, ilma kasumit kahjustamata ning metsa kasutatakse tõhusalt (Roy, *et al.*, 2013, p. 373).

Eelnev ei ole kestlikkuse mõiste täpne määratlus, kuid võimaldab luua teatud tüüpi ja teha selle kohta järeldusi ning anda ülevaate erinevatest kestlikkuse praktikas kasutamise võimalustest. Sellest ilmneb ka uus reeglipärasus, mis kujutab endast inimtegevust määravate sotsiaalökoloogiliste kriteeriumide kogumit. (Salas-Zapata & Ortiz-Munoz, 2019, pp. 155–156)

Kokkuvõtteks üks kestlikkuse tähendustest on sotsiaal-ökoloogiliste kriteeriumide ja omaduste integreerimine inimtegevuses, mis hõlmab tegevusi, mis näitavad suhet inimeste ja ökosüsteemide vahel. Kestlikud tegevused on osa sotsiaal-ökoloogilistest süsteemidest ja sisaldavad keskkonnamõjusid minimeerivat põllumajanduslikku tootmist ning taastuvate allikate kasutamist. Kestlikkus hõlmab ka sotsiaalseid ja keskkonnaaspekte, metsa tõhusat kasutamist ning majanduslikult elujõulist põllumajandustootmist. Need tegevused tavaliselt toimuvad vastuvõetud süsteemide projekteerimise, planeerimise ja toimimise etappides.

Kestlikkuse mõistet kasutatakse ka ühiskonna eesmärgi tähistamiseks. Teadlased ja spetsialistid väidavad sageli, et süsteem on kestlik, kuna sellel on teatud eesmärgid. Need väited, nagu ka eelmised, ei määratle kestlikkuse mõistet, vaid viitavad erinevatest kontekstidest pärit võrdlussüsteemidele. Sel juhul on aga ühiseks jooneks vihje keskkonnaalastele, sotsiaalsetele ja majanduslikele eesmärkidele, kavatsustele, väärtustele ning ülesannetele, mida teatud inimtegevused taotleavad. Seetõttu on kestlikkus sellest vaatenurgast looduse ja ühiskonna vaheliste suhete idealiseerimine teatud raamides. (Salas-Zapata & Ortiz-Munoz, 2019, pp. 155–156)

Kestlikkuse tähendus inimkonna eesmärgina eeldab süsteemi, mis saavutaks parimad sotsiaalsed, majanduslikud ja keskkonnaalased väljundid (Gerdessen & Pascucci, 2013, p. 83). Eeldatakse, et linnaprotsessid parandavad praeguste ja tulevaste põlvkondade tervist (Valdes-Vasquez & Klotz, 2013, p. 85). Rõhutatakse ohutust ja heaolu ning ettevõtete tegevust, mis toetab võrdselt majanduslikku tõhusust ja keskkonnasäästlikkust (Lourenco & Branco, 2013, p. 137). Näiteks kaevandamisel jälgitakse keskkonnakaitse aspekte ja positiivsete sotsiaalmajanduslike mõjude loomise võimalust (Phillips, 2013, p. 7845).

Eelnevast tulenevalt näitab kestlikkuse tähendust nende põhimõtete viide eesmärkidele või ülesannetele. Kestlikkusega seotud ideed ja inimtegevused tulenevad otse nendest eesmärkidest või sotsiaalsetest ootustest. Sel põhjusel võib öelda, et selline kasutamine avab kestlikkuse mõiste teleoloogilise tähenduse ehk seab ülesandeks vastata küsimusele “miks, mis eesmärgil?”. (Salas-Zapata & Ortiz-Munoz, 2019, pp. 156–157)

Selle teleoloogilise olemuse tõttu võib sellesse perspektiivi lisada ka säästva arengu idee kui kestlikkuse sünonüümi. Säästvat arengut on määratletud kui „arengut, mis rahuldab praegused vajadused, kahjustamata tulevaste põlvkondade võimet rahuldada oma vajadusi” (Maaailma Keskkonna- ja Arengukomisjon, lk 54). Selline jätkusuutlikkuse mõistmise vorm peegeldab teatud ootusi riikide arengumustrite suhtes. Seega, kui säästva arengu sünonüümina kasutatakse mõistet "kestlikkus", peetakse silmas ootust või kavandatud tulemust, mida nimetatakse arengumudeliks. (Salas-Zapata & Ortiz-Munoz, 2019, pp. 157–158)

Võib järeldada, et kestlikkuse mõistet käsitletakse ühiskonna eesmärgina. Kestlikkuse mõiste viitab keskkonnaalastele, sotsiaalsetele ja majanduslikele eesmärkidele ning seega on see inimtegevuste ja looduse vaheliste suhete idealiseerimine teatud raamides. Kestlikkuse tähendus inimkonna eesmärgina eeldab süsteemi, mis saavutaks parimad sotsiaalsed, majanduslikud ja keskkonnaalased väljundid ning seetõttu võib kestlikkuse mõistet kasutada säästva arengu sünonüümina. Kestlikkuse saavutamine on seotud teatud eesmärkide ja ülesannete täitmisega ning nõuab keskkonnaalaste, sotsiaalsete ja majanduslike aspektide tasakaalustamist.

Kestlikkus võib olla ka nagu objekt. Kestlikkus kui objekt on olemus, mida saab ette kujutada, uurida või millega seonduvasse saab sekkuda. See kestlikkuse tähendus tuleneb mõiste muudest kasutusviisidest teadlaste ja spetsialistide poolt. Eelkõige kasutavad nad seda teatud võrdlussüsteemide käitumisele viitamiseks. (Salas-Zapata & Ortiz-Munoz, 2019, pp. 157–158)

Kestlikkust kui objekti iseloomustab võimalus säästa. Siin on silmas peetud asulate veevarustust, aga ka vee kättesaadavuse garantiid põllumajanduse vajadusteks (Montazar, 2013, p. 645). Samuti hõlmab see ökosüsteemiteenuste hooldust, mis on seotud energia tootmise ja tarbimisega ning võimet sotsiaalset arengut pikas perspektiivis säilitada (Ernst, *et al.*, 2013, p. 1385).

Eelpool toodu avab regulaarsuse, mis väljendub kestlikkuse mõiste võrdlussüsteemide käitumise mõistmises. Selle käitumise kirjeldamiseks kasutatakse ka järgmisi termineid: vastupidavus, kohanemisvõime, tasakaal, bilanss, võime ja sotsiaal-ökoloogiliste süsteemide korrashoid. Kuigi need mõisted ei ole sünonüümid, viitavad need kõik selliste süsteemide võimele säilitada teatud omadusi, ressursse, protsesse või funktsioone pikka aega, hoolimata rikkumistest. Nagu eespool märgitud, on nende väidete teine omadus see, et need viitavad erinevatesse valdkondadesse kuuluvatele süsteemidele. (Salas-Zapata & Ortiz-Munoz, 2019, pp. 158–159)

Kui kestlikkust mõistetakse objektina, siis see tähendab seda, et kestlikkust saab uurida. See viitab teatud võrdlussüsteemide käitumisele, mille kirjeldamiseks kasutatakse mõisteid nagu vastupidavus, võime, tasakaal ja sotsiaal-ökoloogiliste süsteemide korrashoid ning kestlikkust kui objekti iseloomustab võimalus säästa.

Kestlikkuse mõistet kasutatakse ka õppimises. Mõistet "kestlikkus" kasutatakse vastuvõetud süsteemi sotsiaalsete, majanduslike ja keskkonnamuutujate uurimiseks. Sageli võib olemasoleva teaduskirjanduse hulgast leida uurimistöid, mis vaatamata sellele, et nende pealkirjas sisaldub mõiste "kestlikkus", ei anna kestlikkuse definitsiooni. Sel juhul iseloomustab tekkivat mustrit konkreetse tegevuse, toote või inimprotsessi sotsiaal-ökoloogiliste muutujate analüüs taustasüsteemina. Seega jõutakse järeldusele, et terminit "kestlikkus" kasutatakse selleks, et näidata teadlaste kavatsust tegeleda muutujatega, et hinnata võrdlussüsteemi sotsiaalset ja keskkonnaalast tulemuslikkust. Sel põhjusel võib kestlikkust sellest vaatenurgast mõista kui lähenemist teatud süsteemide uurimisele. (Salas-Zapata & Ortiz-Munoz, 2019, pp. 158–159)

Kestlikku õppimist lähenemisviisina toetab säästva arengu lähenemisviisil põhineva mõõtmismudeli väljatöötamine ja katsetamine, mis hõlmab sotsiaalseid, kultuurilisi, keskkonnaalaseid ning majanduslikke aspekte (Andersson & Lundberg, 2013, p. 103). Näiteks kasutati ühes uuringus raamistikku, mis analüüsis agroökoloogilisi tingimusi (maa, vesi, kliima), sotsiaalmajanduslikke tingimusi ja turge (Antriyandarti, *et al.*, 2013, p. 49).

Sotsiaalseid ja kultuurilisi väärtusi tuleks planeerimise kontekstis konkretiseerida ning tõlgendada sotsiaalseid ja kultuurilisi kriteeriume (Axelsson, *et al.*, 2013, p. 220). Kestlikkuse hindamisel peaks arvestatama kolme jätkusuutlikkuse aspekti, milleks on majanduslik, keskkonnavalne ja sotsiaalne (Ziout, *et al.*, 2013, p. 63).

Kestlikkuse mõiste kasutamine õppimises omab seost sotsiaalsete, majanduslike ja keskkonnamuutujate uurimisega. Oluline on arvestada, et kestlikkuse hindamisel peaks arvestama kolme kestlikkuse aspekti - majanduslikku, keskkonnavalast ja sotsiaalset ning sotsiaalseid ja kultuurilisi väärtusi tuleks konkretiseerida ja tõlgendada nende kriteeriumide kontekstis. Seega võib järeldada, et kestlikkuse mõiste aitab teadlastel hinnata erinevate süsteemide sotsiaalset ja keskkonnavalast tulemuslikkust ning kestliku õppimise lähenemisviisi võimaldab säästva arengu mudeli rakendamist õppimises.

Kestlikkuse kontseptsioonil on palju ja segadust tekitavaid tähendusi. Väidetakse, et kestlikkuse mõiste on ebaselge selle mitmekesise, segase ja mõnikord vastuolulise tähenduse tõttu, lisaks mitmetele definitsioonivormidele, mis sõltuvad termini kasutamise kontekstist. Kuid võib järeldada, et vähemalt teadlaste ja spetsialistide seas on suure hulga pakutud terminite asemel neli selgelt erinevat tähendust. Need ei välista üksteist, kuna kestlikkuse mõiste kuulub samaaegselt erinevatesse filosoofiavaldkondadesse, kuid sellistel erinevustel võib olla mõningane mõju kestlikkuse uuringutele, mis väärivad tähelepanu. (Salas-Zapata & Ortiz-Munoz, 2019, pp. 159–160)

Kokkuvõtteks kasutavad teadlased neli kestlikkuse tähendust, mis on sotsiaal-ökoloogiline tähendus, ühiskonna eesmärgi tähendus, kestlikkus kui objekt ja kestlikkus õppimises. Sotsiaal-ökoloogiline tähendus viitab sellele, et kestlikkus hõlmab sotsiaalseid ja keskkonnavalaspekte. Kestlikkuse tähendus ühiskonna eesmärgina eeldab süsteemi, mis saavutaks parimad sotsiaalsed, majanduslikud ja keskkonnavalased väljundid. Kestlikkust kui objekti iseloomustab võimalus säästa ning kui kestlikkust mõistetakse objektina, siis see tähendab seda, et kestlikkust saab uurida. Kui kestlikkust kasutatakse õppimises, siis see omab seost sotsiaalsete, majanduslike ja keskkonnamuutujate uurimisega. Kestlikkus on mitmemõõtmeline mõiste, mida tuleb käsitleda sotsiaalsete, majanduslike ja keskkonnategurite kontekstis.

1.2. Äriühingute kestlikkusaruandluse direktiivi arengu põhimõtted

Suurettevõtjate tootmine võib põhjustada õhu- ja veereostust, mulla kvaliteedi halvenemist ja ökosüsteemide hävimist, aga ka kliimamuutusi ning inimeste ja loomade tervise halvenemist.

Suurettevõtjad võivad kasutada ka ebaõigeid jäätmekäitlustavasid, mis võivad põhjustada keskkonnareostust ja negatiivseid tervisemõjusid. Äriühingute kestlikkusaruandluse direktiiv kohustab suurettevõtjaid avalikustama oma kestlikkuse praktikad ja nende mõju keskkonnale. See aitab suurendada ettevõtete läbipaistvust ja vastutust ühiskonna ees, samuti julgustab neid oma praktikaid parandama ja negatiivset mõju keskkonnale vähendama.

Ettevõtte kestlikkuse põhimõtete järgi töötamine muutub üha enam ärihuviks ja väärtuseks, sest ressursside nappus nõuab majandustegelastelt ettevaatlikkust. See väljendub nii nende sisemises töös kui ka nende tegevuse tulemustes, mis samas tähendab ka seda, et nende ettevõtte sihtsüsteem peab alluma kestlikkuse kriteeriumitele. (Boros, *et al.*, 2022, p. 182–183)

Viimastel aastatel on kestlikkuse avalikustamine, mis oli varem täiesti vabatahtlik, muutunud järk-järgult kohustuslikuks mõnes riigis, eriti Euroopa Liidus ning ettevõtetes ja tootmissektorites (Nacu & Jercan, 2022, pp. 104–105).

Alates 2017. aastast on ettevõtted kohustatud mittefinantsaruandluse direktiivi (NFRD) (ing k *Non-Financial Reporting Directive*, edaspidi NFRD) kohaselt esitama aruande peamiste mittefinantsnäitajate toimimise kohta. Esitatav teave on seotud inimõiguste austamise, töötajate kohtlemise, keskkonna- ja sotsiaalküsimustega. NFRD kehtib üle 500 töötajaga suurtele riigiettevõtetele, sealhulgas börsifirmadele, pankadele ja kindlustusseltsidele. NFRD eesmärk on suurendada läbipaistvust ning toetada kodanikuühiskonda, investoreid ja tarbijaid suurettevõtjate mittefinantstulemuse hindamisel. (Boros, *et al.*, 2022, p. 185)

Analüütikud ja investorid viitavad sageli ettevõtete finantstulemuste hindamiseks ESG (ing k *Environmental, Social and Governance*, edaspidi ESG) mõõdikutele. ESG on mitterahaline hinnang, mis jälgib ettevõtte jätkusuutlikkuse tavasid keskkonna-, sotsiaal- ja juhtimisarundluse osas. Aastatel 2008–2016 läbi viidud uuring, milles osales umbes 320 Jaapani ettevõtet, näitab, et ESG poliitika võimaldab ettevõtetel osaleda uuenduslikes tegevustes, mis toovad kaasa tõhusama väärtuse loomise ja finantstulemused. (Shaikh, 2022, p. 219)

Pärast mitmeaastast NFRD kohaldamist leiti aga, et need nõuded ei ole piisavad, et tagada mittefinantsteabe läbipaistvus ja võrreldavus ettevõtete vahel. Sellest lähtudes hakati mõtlema direktiivi uuendamisest või uue direktiivi rakendamisest.

Euroopa Liidu roheline kokkuleppe eesmärkide toetamiseks tegeleb Euroopa Komisjon NFRD uuendamisega. Töötades uue äriühingute kestlikkuse aruandluse direktiivi (CSRD) kallal,

soovib Euroopa Komisjon suurendada ettevõtete arvu, kes peavad aru andma peamiste mittefinantspõhiste näitajate toimimise kohta. (Nacu & Jercan, 2022, pp. 104–105)

21. aprillil 2021. aastal võttis Euroopa Komisjon vastu äriühingute kestlikkusaruandluse direktiivi (CSRD) ettepaneku (Boros, *et al.*, 2022, p. 185). CSRD ettepanekuga muudetakse direktiivi 2013/34/EU (raamatupidamisdirektiiv), direktiivi 2004/109/EC (läbipaistvusdirektiiv), direktiivi 2006/43/EC (auditidirektiiv) ja määrust (EU) nr 537/2014 (auditimäärus) ning selle eesmärk on asendada praegune NFRD aruandlusnõuete muutmisega.

2023. aastal jõustuv ELi äriühingute kestlikkusaruandluse direktiiv (CSRD) hakkab asendama mittefinantsaruandluse direktiivi (NFRD). Uued eeskirjad kehtestavad ajakohastatud standardid ja nõuavad, et enam kui 50 000 Euroopa ettevõtet esitaksid ESG näitajate kohta aruande. (Boros, *et al.*, 2022, p. 182)

Üks kõige radikaalsemaid muudatusi, mida CSRD pakub, viitab aruandlusrežiimi alla kuuluvate ettevõtete ringile. Direktiiviga muudetakse avalikustamisega hõlmatud ettevõtteid, laiendades selle ulatust. Pakutud laiendatud ulatus peaks suurendama ettevõtete arvu, kes peaksid avaldama säästva arengu aruandeid umbes 11 600-lt 49 000-le ehk CSRD perimeeter hõlmab eeldatavasti peaaegu viis korda rohkem ettevõtteid kui praegune NFRD. (Baumüller & Grbenic, 2021, p. 373)

Kestlikkusaruandluse koostamise kohustus laieneb kõigile suurettevõtjatele, kellel on täidetud vähemalt kaks järgmistest tingimustest: keskmine töötajate arv aruandeaasta jooksul 250 inimest, müügitulu üle 40 miljoni, varad kokku suurem kui 20 miljonit eurot. (Geerts, *et al.*, 2022, p. 1) CSRD peamine põhimõte on laiendada mittefinantsaruandlust esitavate ettevõtete ringi.

Esimene standardite komplekt puudutab suurettevõtjate aruandluskohustust, mis Euroopa Komisjoni hinnangul peavad CSRD alusel aruandlust alustama 2024. aasta alguses 2023. majandusaasta kohta. Teine standardite kogum puudutab börsil noteeritud väike- ja keskmiste ettevõtjate avalikustamisnõudeid, mis peavad alates 2026. aastast avalikustama teavet CSRD eeskirjade kohaselt 2025. majandusaasta kohta. (Geerts, *et al.*, 2022, p. 1)

CSRD lihtsustab ja seab kestlikkuse aruandluse samale tasemele finantsaruandlusega, püüdes standardiseerida kestlikkusega seotud teabe avalikustamist. Nagu praegu, vastavalt NFRD-le, vabastatakse tüarettevõtted kohustusest avaldada kestlikku arengu aruandeid, kui need on lisatud oma emaettevõtete konsolideeritud aruannetesse. Kui aga emaettevõte asub kolmandas

riigis, peab tema kestlikku arengu aruanne vastama Euroopa ettevõtete poolt avaldatavate CSRD nõuetele. (Baumüller & Grbenic, 2021, p. 373)

Laias laastus on 1. jaanuar 2023 ja edasi esimese majandusaasta algus, mil tuleks kohaldada uusi CSRD sätteid. 1. jaanuaril 2024 ja edaspidi on CSRD uute sätete kohaselt valminud esimeste kestlikkusaruannete avaldamine. Samuti äriühingute kestlikkusaruandluse direktiiv hakkab kehtima mitte ainult Euroopa Liidu ettevõtetele, vaid ka teiste riikide ettevõtetele, kellel on Euroopa Liidus tütaretevõtte.

NFRD nõuab juba teatud teabe esitamist, kuid nüüd on CSRD toonud juurde uusi nõudeid. Üks nendest on laiendatud aruandluse sisu. See tähendab, et ettevõtete aruandlus peab sisaldama rohkem teavet nende eesmärkide ja strateegiate kohta. Direktiiv kohustab ettevõtteid aru andma näiteks äriarengu, tulemuslikkuse, mõju ja positsiooni kohta etteantud mittefinantsküsimumuste loetelus, samuti avalikustama oma aasta- ja kestlikkuse aruanded. Ettevõtete puhul on olulised ärimudeli ja poliitikate kirjeldus, nende poliitikate tulemused, kaasnevad riskid ja mitterahalised tulemusnäitajad. (Baumüller & Grbenic, 2021, p. 374)

Teine uus nõue on rakendatavad ajaraamid. See tähendab, et ettevõtted peavad esitama teavet mitte ainult oma praeguse olukorra kohta, vaid ka mineviku ja tuleviku kohta. Ettevõtted peavad esitama retrospektiivset teavet mineviku kohta ja perspektiivset teavet tuleviku kohta. (Baumüller & Grbenic, 2021, p. 374)

Kolmas uus nõue on uus struktuur ja laiendatud aruandlusküsimumused. See tähendab, et ettevõtted peavad oma aruandluses rõhutama juhtimisküsimumusi ja väärtuse loomise ahelat. Juhtimisküsimumused hõlmavad ettevõtte struktuuri, juhtimist ja kontrolli, samuti sotsiaalseid ja keskkonnaalaseid küsimusi. Väärtuse loomise ahel hõlmab kogu ettevõtte väärtuse loomise protsessi, alates toote või teenuse väljatöötamisest kuni selle tarnimise ja lõpptarbijani jõudmiseni. (Baumüller & Grbenic, 2021, p. 374)

Ettevõtete aruandlus on muutumas, et anda investoritele ja teistele huvipooltele parem ülevaade nende tegevusest. Uued nõuded hõlmavad laiendatud aruandluse sisu, rakendatavaid ajaraame ja uut struktuuri ning laiendatud aruandlusküsimumusi. Need nõuded aitavad ettevõtetel paremini mõista oma tegevust ja näidata, kuidas nende tegevus vastab sotsiaalsetele ja keskkonnaalastele küsimustele.

Uus aruandlusnõue käsitleb teavet immateriaalsete varade kohta, mida finantsaruannetes tavaliselt ei esitata. Euroopa Liidu komisjoni ettepanekute alguses esitatud määratlused seovad

aruandluskohustuse ettevõtete väärtuse loomise protsessiga, mis on kontseptsioon, mis põhineb integreeritud aruandluse ideedel ja on seega uus Euroopa raamatupidamisõiguses. Kõik äriühingud, kelle suhtes kohaldatakse äriühingute kestlikkusaruandluse direktiivi, peavad lisaks kohaldama taksonoomia määruse artiklit 8. Selle määruse lähtuvalt peavad nad aru andma, kuivõrd nende tulud, kapitali- ja käibevarad on keskkonna seisukohalt säästlikud. Äriühingute puhul, kes juba kuulusid NFRD režiimi alla, tuli 2022. aastal avaldatud aruannete suhtes kohaldada taksonoomiamääruste aruandlusnõudeid. Praegu seisavad need ettevõtted silmitsi oluliste väljakutsetega, et rakendada vastavaid protsesse ja koguda andmeid, et täita oma tulevase kohustusi. Ettevõtete puhul, kes alles hakkavad kuuluma CSRD reguleerimisalasse, tuleb 2024. aastal ja hiljem avaldatud aruannete suhtes kohaldatakse taksonoomiamääruse artiklit 8. (Baumüller & Grbenic, 2021, p. 376)

Oluline muudatus puudutab esitatud teabe mitmekesisust. CSRD muudab aruandlustavasid põhjalikult. CSRD nõuab ettevõtetelt, et nad avaldaksid oma tegevusaruande osana ulatusliku ja detailse mittefinantsilise peatüki. Avalikustamisele lisatakse digitaalne märgistus, et see oleks masinloetav, et hõlbustada ühtse Euroopa juurdepääsupunkti (ESAP) loomist. ESAP (ing k *European Single Access Point*, edaspidi ESAP) on üleeuroopaline digitaalne platvorm ettevõtete finants- ja kestlikkuse teabe jaoks. (Boros, *et al.*, 2022, p. 192)

CSRD kehtestab uued standardid ettevõtte kestlikkuse aruandlusele, sealhulgas sotsiaalsele, keskkonna- ja majanduslikule vastutusele. Ettevõtted peavad näitama oma eesmärgid nendes valdkondades ja ka viise, kuidas nad kavatsevad neid saavutada.

Kestlikkuse aruanne on selleks, et huvitatud osapooled, nagu kliendid, tarbijad, investoriid, konkurendid, töötajad, partnerid saaksid teha teadlikke hinnanguid selle kohta, kuidas ettevõtete tegevused neid ümbritsevat maailma mõjutavad, ning mõista ka seda, kuidas maailm mõjutab nende ettevõtete kestlikkust (Krivačić & Janković, 2021, pp. 51–52).

Tänapäeval arvatakse, et ettevõtete kestlikkuse aruandlus mõjutab äritegevuse tulemuslikkust, eelkõige finantsmõju ja ettevõtte maine osas. Tänaasel konkurentsitihedal turul sunnib tugev konkurents kõigil turgudel ettevõtteid tavapärasest rohkem silma paistma, tuues esile mõne immateriaalse ressursi. (Nacu & Jercan, 2022, pp. 104–105)

Lisaks sellele on inimeste teadlikkus keskkonna mõjust suurenenud ja nad on hakanud üha rohkem tähelepanu pöörama keskkonna küsimustele ning ettevõtete tegevusele keskkonna seisukohalt. Seetõttu on keskkonnateemad ettevõtetele üha olulisemaks muutunud. Inimestele

on tänapäeval oluline, et ettevõtted näitaksid vastutustundlikku suhtumist keskkonda ning arvestaksid sellega oma tegevuse planeerimisel ja elluviimisel.

CSRD mängib olulist rolli kestliku äritegevuse arendamisel. CSRD standardite kohase mittefinantsaruandluse esitamise kohustus julgustab ettevõtteid pöörama rohkem tähelepanu oma sotsiaalsele, keskkonna- ja majanduslikule vastutusele. See võimaldab parandada juhtimise kvaliteeti, tõsta efektiivsust ja vähendada riske.

Tänapäeva investeerimiskeskkonnas on keskkonnategevuse tulemuslikkus väga oluline. Peaaegu iga üheksas professionaalselt hallatud varadest USA dollar, mille väärtus on ligikaudu 2,71 triljonit dollarit, on investeeritud ettevõtetesse, mis on äriühingute CSR (ing k *Corporate social responsibility*, edaspidi CSR) edetabelis hästi toimivad. Ettevõtte huvirühmad investoritest klientide, töötajate ja reguleerivate asutusteni jälgivad tähelepanelikult 100 parima ettevõtte nimekirja ja kasutavad seda praegu oluliste otsuste tegemiseks rohkem kui kunagi varem. Selle tulemusena suurendab selles nimekirjas olemine miljoneid või isegi miljardeid dollareid aktsionäride ja kaubamärgi väärtuse suurenemist. (Jimena, 2011, p. 8)

CSRD pakub laiemat ja ulatuslikumat standardit ettevõtte kestlikkuse aruandluseks Euroopas ning see võimaldab investoritel, huvitatud osapooltel ja teistel sidusrühmadel saada täielikumat ja usaldusväärsemat teavet ettevõtete kestlikkuse kohta.

Uue direktiivi kehtestamine võib põhjustada ettevõtetele teatud raskusi, nagu näiteks vajadus parandada arvestus- ja aruandlussüsteemi ning suurendada aruantava teabe mahtu. Kuid CSRD peaks siiski aitama parandada riskijuhtimist, otsuste kvaliteeti ja tugevdada ettevõtete mainet. CSRD edukas rakendamine nõuab ettevõtetelt märkimisväärseid jõupingutusi andmete kogumisel ja analüüsimisel, kuid see võimaldab paremini ja usaldusväärsemalt hinnata ettevõtete kestlikkust ning suurendada nende avatust ja vastutust ühiskonna ees.

Äriühingute kestlikkusaruandluse direktiiv kohustab ettevõtteid esitama rohkem teavet oma eesmärkide, strateegiate, äriarengu, tulemuslikkuse, mõju ja positsiooni kohta mittefinantsküsimumuste loetelus. Ettevõtted peavad avalikustama oma aasta- ja kestlikkuse aruanded ning kirjeldama ärimudelit ja poliitikaid, kaasnevaid riske ja mitterahalisi tulemusnäitajaid. Uued nõuded hõlmavad rakendatavaid ajaraame, retrospektiivset teavet mineviku kohta ja perspektiivset teavet tuleviku kohta, samuti juhtimisküsimumuste ja väärtuse loomise ahela rõhutamist aruandluses.

1.3. Suurettevõtjate vajalikud eeldused kestlikkusaruandluse direktiivi rakendamise valmisolekuks

Suurettevõtjad seisavad täna silmitsi avalikkuse, seadusandluse ja investorite kasvava survega läbipaistvuse ja vastutuse osas oma tegevuses. Vastuseks nendele väljakutsetele on üha rohkem ettevõtteid hakanud kaaluma kestliku aruanne põhimõtete rakendamist. Kuid selleks, et olla valmis seda praktikalt edukalt rakendada, peavad ettevõtted täitma mitmeid eeltingimusi.

Ettevõtlussektor on praegu kestlikkuses silmapaistev huvitatud rühm. Ettevõtted üle maailma hakkavad otsima keskkonnahoidlikumaid äritegemise viise, seda peamiselt kiireloomulise kliimaolukorra tõttu, aga ka seetõttu, et turul on suur nõudlus nende meetodite järele. (Nacu & Jercan, 2022, pp. 104–105)

Põhjused, miks ettevõtted muutuvad roheliseks, võivad olla väga erinevad ja põhineda erinevatel lähenemisviisidel. Bansal ja Roth (2000, pp. 717–718) toovad välja kolm peamist motivatsioonikategooriat: legitiimsus, konkurentsivõime ja sotsiaalne vastutus. Legitiimsus hõlmab seaduste järgimist, keskkonnakomisjoni loomist, keskkonnaauditite läbiviimist ja võrgustike arendamist kohalike kogukondadega.

Ettevõtete valmisolek on oluline konkurentsivõime aspekt. Ettevõtete valmisolek on ettevõtte võime teatud ülesande efektiivselt ja edukalt täitmiseks või kindla strateegia elluviimiseks. (Hult, *et al.*, 2003, p. 420) Ettevõtete valmisolek direktiivi rakendamiseks tähendab, et ettevõttel on vajalikud teadmised, ressursid, protsessid ja süsteemid, et direktiivis sätestatud nõudeid edukalt rakendada. Selleks, et hinnata ettevõtte valmisolekut direktiivi rakendamiseks, tuleb analüüsida ettevõtte hetkeseisu asjakohaste küsimuste osas, nagu direktiivi nõuete mõistmine, teadlikkus, eesmärgid, meetodid, ettevalmistusstrateegiad jne. Analüüsi tulemusena võib selguda, kui valmis on ettevõtte direktiivi nõuete täitmiseks. (Britel & Cherkaoui, 2022, pp. 3–4)

CSRD edukaks valmistumiseks peab esiteks olema selge arusaam sellest, mis on kestlikkusaruandlus ja kuidas see erineb tavapärasest finantsaruandlusest. Kestlikkusaruandlus peegeldab ettevõtte panust säästvasse arengusse, sealhulgas sotsiaalseid, keskkonna- ja majandusaspekte. Samuti aitab see ettevõtetel mõista, millised tegurid võivad nende tegevust tulevikus mõjutada. (Agama & Zubairu, 2022, p. 41)

Kestlikkusaruande põhimõtete rakendamise esimene eeldus on nende põhimõtete mõistmine. Teadlaste sõnul on vajalik, et ettevõtte tippjuhtkond ja teised töötajad mõistaksid, mis on ESG ja millised on selle põhimõtted. Nii saavad nad teha teadlikke otsuseid nende põhimõtete rakendamise osas ning veenduda, et ka kõik ettevõtte sidusrühmad mõistavad nende olulisust. (Nidumolu, *et al.*, 2009, p. 57)

Kestlikkusaruande sisu õigeaks mõistmiseks on vaja need defineerida ja kirjeldada nii, et ettevõtete aruandluse praktika säästva arengu valdkonnas oleks arusaadav. Ökoinnovatsioon on iga uue või oluliselt parandatud toote (kauba või teenuse), protsessi, organisatsioonilise muudatuse või turunduslahenduse kasutuselevõtt, mis vähendab loodusvarade, sh materjalide, energia kasutamist, vett ja maad ning vähendab ka kahjulike ainete eraldumist kogu elutsükli jooksul. (O'Brien, *et al.*, 2013, pp. 20–21)

Selleks, et edukalt valmistuda kestlikkusaruandluse direktiivi rakendamiseks, peavad ettevõtjad välja selgitama peamised ettevõtte kestlikkuse näitajad. Need näitajad võivad erineda olenevalt majandusharust, kus ettevõtte tegutseb, ning selle peamistest eesmärkidest ja ülesannetest. (Dyllick & Hockerts, 2002, pp. 132–133)

Kestlikkuse peamiste näitajate kindlaksmääramine on oluline samm säästva arengu strateegia väljatöötamise protsessis. Selles etapis peab ettevõtte kindlaks määrama, millised kestlikkuse näitajad on tema äritegevuse ja sidusrühmade, sealhulgas klientide, investorite, reguleerivate asutuste ja avalikkuse jaoks kõige olulisemad. (Dyllick & Hockerts, 2002, pp. 132–133)

Need näitajad võivad olla näiteks (Dyllick & Hockerts, 2002, pp. 132–133):

1. Ettevõtte valmistab tooteid keskkonnasõbralikest materjalidest ja soovib meelitada kliente, kes hindavad kestlikkust. Sellisel juhul võivad kestlikkuse põhinäitajad olla kasutatud keskkonnasõbralike materjalide kogus, kasvuhoonegaaside heitkoguste vähenemine ja taaskasutatud jäätmete kogus.
2. Investorid eelistavad investeerida ettevõtetesse, mis näitavad kõrgeid kestlikkuse standardeid. Sellisel juhul võivad põhinäitajateks olla üldine energiatõhusus, energia- ja veekulude vähendamine, jäätmete hulga vähendamine ja kestlikkuse standardite järgimine.
3. Ettevõtte tegutseb tööstusharus, mida reguleerivad kestlikkuse riiklikud normid. Sellisel juhul võivad kestlikkuse põhinäitajad olla normatiivsete nõuete järgimine, kahjulike

ainete heitkoguste vähendamine, energiatõhususe suurendamine ja keskkonnamõjude vähendamine.

Oluline on, et ettevõtte valiks kestlikkuse näitajad, mis on tema äri ja sidusrühmade jaoks kõige olulisemad, ning töötaks välja strateegia, mis aitab tal nende näitajatega eesmärged saavutada.

Kestlikkuse tagamiseks on järgmiseks eelduseks vajadus töötada välja kestlikkuse strateegia, mis hõlmaks eesmärged ja meetmeid organisatsiooni kestlikkuse näitajate parandamiseks. See strateegia peab arvestama nii majanduslikke kui ka keskkonnavalaseid ja sotsiaalseid aspekte ning see tuleb vastu võtta kõigil organisatsiooni juhtimistasanditel. (Orsato, 2006, p. 130–131)

Kestlikkuse strateegia võib hõlmata erinevaid meetmeid, nagu energiatõhususe suurendamine, jäätmete ja heitmete vähendamine, uuendatavate energiaallikate ja toorainete kasutamine, keskkonnamõjude vähendamine ja töötingimuste parandamine. Samuti on oluline võtta arvesse kestlikkuse sotsiaalseid aspekte, nagu sotsiaalselt haavatavate elanikkonnarühmade toetamine, töökohtade loomine ja töötajate turvalisuse tagamine. (Orsato, 2006, p. 130–131)

Ettevõtted saavad oma tootmisprotsesside ja kestlikkuse tagamiseks kasutada mitmesuguseid strateegiaid ja lähenemisviise, alates toodete ökodisainist, protsesside täiustamisest ja puhtamate tehnoloogiatest, keskkonnajuhtimissüsteemidest, energiatõhususe meetmetest, kasvuhoonegaaside vähendamise poliitikast, keskkonnavarvestusest ja ökomärgisest, mis põhinevad rohelistel turundustavadel ja jätkusuutlikkuse aruannetel. Kõigil neil lähenemisviisidel on ühine see, et nad kõik põhinevad ökoinnovatsioonil. Praegu on keskkonnapoliitika väljatöötamisel juhtimise toetamiseks palju tööriistu, meetodikaid ja lähenemisviise, sealhulgas asjakohaste andmete arvutamine protsesside, toodete, teenuste ja tarneahelate probleemsete kohtade tuvastamiseks. (Vieira & Radonjič, 2020, pp. 2240–2241)

Kestlikkuse strateegia tõhususe tagamiseks on järgmine eeldus – vajadus töötada välja eesmärkide täitmise kontrolli ja jälgimise süsteem. See võib hõlmata kestlikkuse näitajate jälgimise süsteemi, auditite läbiviimist ja ka kestlikkuse eesmärkide täitmise aruandlust. Selline süsteem tagab, et organisatsioon on õigel teel säästva arengu suunas. (Poveda & Lipsett, 2011, pp. 37–38)

Selleks, et ettevõtted saaksid täita oma aruandluskohustusi vastavalt CSRD-le, peavad nad oma ettevõttes omama mittefinantsaruandluse eksperte. Neil spetsialistidel peavad olema nii praktilised oskused kui ka teoreetilised teadmised kestlikkusest. Nad peavad mõistma CSRD

aruandlusnõudeid ning oskama koguda ja analüüsida mittefinantsteavet, et seda aruandluses esitada.

Selliste spetsialistide näideteks võivad olla kestlikkuse juhid, ökoloogid, sotsiaaltöötajad ja audiitorid, kellel on kogemusi kestlikkuse valdkonnas ja kes mõistavad CSRD aruandlusnõudeid. Ettevõtted võivad kasutada ka konsultantide teenuseid, mis aitavad neil välja töötada kestlikkuse strateegia ja hinnata nende mittefinantsilisi näitajaid. (Khorovinnikova & Gagarinskaya, 2020, p. 6-7)

Kestlikkuse kompetentside ja ekspertiiside olemasolu on vajalik eeldus, et ettevõtted saaksid edukalt täita oma aruandluskohustusi vastavalt uutele CSRD nõuetele Euroopa Liidus.

Kestlikkuse auditi läbiviimine on oluline vahend ettevõtte kestlikkuse taseme hindamiseks. Kestlikkuse audit võimaldab ettevõtetel hinnata oma tugevaid ja nõrku külgi kestlikkuse valdkonnas ning tuvastada võimalusi oma tegevuse parandamiseks. Kestlikkuse auditit võivad teha nii sise- kui ka välisaudiitorid. Kestlikkuse siseauditi viivad läbi ettevõtte töötajad, kellel on vastav kvalifikatsioon ja kogemus kestlikkuse valdkonnas. Kestlikkuse välisauditi viivad läbi sõltumatud organisatsioonid, kes on spetsialiseerunud kestlikkuse auditite läbiviimisele. Kestlikkuse auditi käigus hindavad audiitorid ettevõtte kestlikkuse taset kindlate kriteeriumide alusel, nagu ressursside kasutamine, jäätmemajandus, ökoloogiline jalajälg, sotsiaalne vastutus jne. Kestlikkuse auditi tulemused aitavad ettevõtetel kindlaks teha, millised kestlikkuse aspektid vajavad parandamist ning milliseid meetmeid tuleb võtta paremate kestlikkuse näitajate saavutamiseks. (Bellucci, *et al.*, 2018, pp. 120)

Bellucci ja Manetti tegid ülevaate erinevatest ettevõtete kestlikkuse hindamise vahenditest ja meetoditest, sealhulgas kestlikkuse auditist. Nad järeldasid, et kestlikkuse audit on üks tõhusamaid vahendeid ettevõtete kestlikkuse taseme hindamiseks ja tegevuste parandamiseks. (Bellucci, *et al.*, 2018, pp. 120)

Ettevõtte kestlikkuse alase tegevuse kohta käiva teabe läbipaistvus ja kättesaadavus on oluline tegur, et luua usaldus sidusrühmade, nagu investorite, tarbijate ja ühiskonna kui terviku vastu. Nii saavad huvirühmad ettevõtete tegevust paremini hinnata. See võib sisaldada teavet ettevõtte kestlikkuse eesmärkide, meetmete ja saavutuste ning aruandluse ja standardite kohta, mida kasutatakse tema tegevuse hindamiseks.

Näiteks võib ettevõtte tagada läbipaistvuse ja teabe kättesaadavuse oma kestlikkuse eesmärkide kohta, nagu kasvuhoonegaaside heitkoguste vähendamine või jäätmekoguste vähendamine.

Samuti võib see anda teavet meetmete kohta, mida ta võtab nende eesmärkide saavutamiseks, näiteks heitepuhastusseadmete paigaldamine või säästvate materjalide kasutamine. Lisaks saab ettevõtte regulaarselt aru anda oma kestlikkuse saavutustest, et anda huvigruppidele võimalus hinnata oma jõupingutusi. (Khorovinnikova & Gagarinskaya, 2020, p. 4-5)

Ettevõtte kestlikkuse alase tegevuse teabe läbipaistvus ja kättesaadavus võib samuti aidata suurendada ühiskonna teadlikkust ja arusaamist kestlikkuse probleemidest ning tuua kaasa tarbijate ja reguleerivate asutuste nõudmiste tõusu.

Ettevõtted üle maailma on muutumas üha enam keskkonnateadlikuks ja on huvitatud kestlikust arengust. Kestlikkusaruandluse põhimõtete rakendamine on keeruline ja mitmekülgne protsess, mis nõuab mitmete eelduste täitmist. Eduka CSRD valmistumiseks peab ettevõtetel olema selge arusaam kestlikkusearuandlusest ja selle erinevusest tavapärasest finantsaruandlusest. Selleks peavad ettevõtte juhtkond ja töötajad mõistma ESG põhimõtteid ja CSRD nõudeid, et tegema teadlikke otsuseid nende rakendamise osas. Kestlikkuse näitajate kindlaksmääramine on oluline samm säästva arengu strateegia väljatöötamise protsessis ning peab olema kohandatud vastavalt ettevõtte majandusharule ja eesmärkidele. Kestlikkuse strateegia rakendamine on järgmine oluline samm, mis aitab ettevõtetel mõista nende mõju keskkonnale ja ühiskonnale ning võimaldab neil teha teadlikke otsuseid, et saavutada pikemaajaline edu ja säästev kasv. Kestlikkuse strateegia võib hõlmata erinevaid meetmeid, sh kestlikkusaruandluse praktikaid ja kestlikkuse näitajate kindlaksmääramist, et tagada säästva arengu põhimõtete järgimine oma äritegevuses.

2. SUURETTEVÕTJATE KESTLIKKUSARUANDLUSE DIREKTIIVI RAKENDAMISE VALMISOLEKU HINNANG

2.1. Uuringu meetodika, protsess ja valim

Lõputöös kasutatakse kvantitatiivset uurimismeetodit. Kvantitatiivne uurimismeetod on teaduslik meetod, mille eesmärk on koguda, analüüsida ja tõlgendada kvantitatiivseid andmeid selleks, et saada üldistusi uuritava nähtuse kohta. Kvantitatiivse uurimismeetodi abil kogutakse andmeid mõõtmiste, katsete, küsitluste ja vaatluste kaudu ning neid analüüsitakse statistiliste meetodite abil. (Creswell, 2009, p. 102) Kvantitatiivne uurimismeetod võimaldab saada objektiivseid andmeid, mida on võimalik koguda suure hulga inimeste käest, mis võimaldab saada laialdasi tulemusi.

Kvantitatiivne uurimismeetod on sobiv, et saavutada uurimiseesmärk, sest lõputöö raames selgitatakse välja suurettevõtjate valmisolekut kestlikkusaruandluse direktiivi rakendamiseks ning seda mõõdetakse numbriliselt.

Andmete kogumiseks ning ettepanekute tegemiseks on kasutatud suletud- ja valikvastustega ankeetküsitlust. Küsitlus on andmekogumismeetod, mis võimaldab saada teatud inimgrupi arvamust, tagasisidet ja seisukohti mingi teema või küsimuse kohta. Ankeetküsitluse eesmärk on saada vastajate käest objektiivset ja kvantitatiivset teavet, et saada üldistusi uuritava nähtuse kohta. Küsitlusi võib kasutada erinevatel eesmärkidel, nagu avalikkuse arvamuse uurimine teatud küsimuses, kliendi rahulolu mõõtmine toote või teenusega, programmide või strateegiate efektiivsuse hindamine jne. Küsitluse läbiviimine nõuab hoolikat planeerimist, sobivate meetodite valimist, õigete küsimuste ja küsitluses osalejate sõnastamist ning saadud andmete analüüsi ja tõlgendamist. (Calder, 1998, pp. 639–640) Töös kasutatud andmekogumismeetodina valiti ankeetküsitluse seetõttu, et see võimaldab koguda suure andmestiku.

Ankeetküsitluse tehakse *Google docs* keskkonnas. *Google docs* võimaldab kasutajatel luua ja jagada küsitlusi veebis, mis teeb sellest suurepärase tööriista andmete kogumiseks. *Google docs-i* küsitlused on mugavad, kuna neid on lihtne luua ja jagada, vastajate vastused salvestatakse automaatselt andmelehele ja neid saab kergesti analüüsida erinevate statistiliste tööriistade abil.

Vastuseid uuritakse ja analüüsitakse kirjeldava statistika meetodiga. Kirjeldav statistika on andmete kirjeldamise meetod, mis tegeleb valimi kohta saadud andmete kirjeldamisega ja resümeerimisega. See hõlmab andmete kogumise, korraldamise, esitamise ja analüüsimise etappe. Kirjeldav statistika võimalda teha järeldusi kogu populatsiooni kohta ning on oluline, kuna võimaldab andmetest ülevaate saada ja neid lihtsalt ja arusaadavalt esitada. (Hands, 2022, p. 5)

Valim uuringutel on protsess, mille käigus valitakse populatsioonist uurimiseks teatud arv üksusi. See on kvantitatiivse uurimistöö üks olulisemaid etappe ning võimaldab saada usaldusväärseid ja täpseid tulemusi. (Delice, 2010, pp. 2003–2005)

Valimi valimise meetodid on erinevad ja sõltuvad uuringu eesmärgist (Kidron, 2007, lk 37). Selle lõputöö valim on kõikne valim. Kõikne valim on meetod, mille käigus uuritakse kogu populatsiooni ehk uurimisobjektide kogumit. See tähendab, et kõikne valim hõlmab kõiki uuritava valdkonna elemente, s.t. tegemist on täpse ja täieliku populatsiooni uurimisega. Kõikset valimit kasutatakse tavaliselt siis, kui uurimisobjektide arv on piisavalt väike, et kõiki neid on võimalik uurida. (Babbie, 2010, p. 128) Üldkogumi moodustavad suurettevõtjad. Üldkogum on määratletud vastavalt lõputöö eesmärgile. Kuna direktiivi rakendatakse eelkõige suurettevõtjatele, siis otsustati uurida just nende ettevõtete valmisolekut. Lähtudes Raamatupidamise seaduse § 3 p-st 17, suurettevõtja on Eestis registreeritud ettevõtte, millel on aruandeaasta bilansipäeval vähemalt kaks näitajat, mis ületavad järgmisi tingimusi: keskmine töötajate arv aruandeaasta jooksul 250 inimest, varad kokku 20 000 000 eurot ning müügitulu 40 000 000 eurot (Raamatupidamise seadus, 2002). Lõputöö valimisse kuulub 354 suurettevõtjat. Suurettevõtjate arv on võetud 2021. aasta majandusaasta aruannete põhjal Rahandusministeeriumi koostatud tabelist. Küsimustiku valimikogumi moodustamiseks paluti suurettevõtjate kontaktandmeid lõputöö kaasjuhendajalt Rahandusministeeriumist.

Kuna lõputöö raames sooviti teada saada suurettevõtjate valmisolekut, siis küsitluse vastused teisendati (kodeeriti) arvudeks, mida on võimalik statistiliselt analüüsida ning teha järeldusi valmisoleku kohta (Õunapuu, 2014, lk 184). Uurimuses keskenduti positiivsete (“jah” või “osaliselt”) vastuste analüüsimisele ning töös analüüsitakse vastuseid protsentjaotuste kaudu, mida ja kui palju suurettevõtjad plaanivad oma tegevuses CSRD rakendamise valmisolekuks.

Suurettevõtjate valmisoleku hindamiseks analüüsiti iga suurettevõtja vastust eraldi. Küsimustikus oli kokku 15 küsimust, mis olid mõeldud suurettevõtjate valmisoleku hindamiseks. Iga õige ehk “jah” vastuse eest oli võimalik saada 1 punkti, iga “osaliselt” vastuse

eest 0,5 punkti ja vastus “ei” andis 0 punkti. Saadud tulemused arvatati protsentidesse ümber, et analüüsida õigete vastuste osakaalu kogu testis. Koostati vastava hindamiskaala (vt tabel 1), mille järgi on võimalik hinnata valmisolekut.

Skaala koostamise näide võeti teaduslikust tööst nimega “Measuring readiness for entrepreneurship: An information tool proposal” ja kohandati lõputöö andmetega (Coduras, *et al.*, 2016, p. 103).

Tabel 1. Valmisoleku mõõtmise skaala (autori koostatud)

Valmisoleku tase	Tõlgendus
100%	Täiesti valmis, mis tähendab, et ettevõtte on teinud kõik vajalikud ettevalmistustööd ja valmis täielikult rakendama CSRD nõudeid. See hõlmab strateegiate väljatöötamist, eesmärkide seadmist, aruandluse ettevalmistamist ja äriprotsesside muutmist uutele nõuetele vastavaks.
99%-80%	Väga kõrge valmisolek, mis tähendab, et ettevõtte on teinud kõik vajalikud ettevalmistustööd ja valmis rakendama CSRD nõudeid, kuid mõned üksikud ettevalmistuspunktid on veel väljatöötamisel. See hõlmab strateegiate väljatöötamist, eesmärkide seadmist, aruandluse ettevalmistamist ja äriprotsesside muutmist uutele nõuetele vastavaks.
79-50%	Keskmine valmisolek, mis tähendab, et ettevõtte on osaliselt valmis, kuid ei ole kõiki vajalikke ettevalmistustöid veel lõpetanud. Võimalik, et ettevõtte on strateegia välja töötanud, kuid ei ole seda veel ellu viima hakanud või on aruandluse ettevalmistamine pooleli.
49-0%	Madal valmisolek ehk ei ole valmis, mis tähendab, et ettevõtte ei ole alustanud ettevalmistusi CSRD rakendamiseks või on see protsess väga varajases staadiumis. See võib juhtuda, kui ettevõtte ei ole teadlik CSRD olulisusest või ei oska seda rakendada.

Uurimust viidi läbi ajavahemikus 03.04.-17.04.2023. Küsitlus oli vastamiseks aktiivne viisteist päeva, et saada võimalikult suur hulk vastuseid ja küsitletud ettevõtetel oleks võimalik vastata nendele mugaval ajal. Küsitluses oli kokku 15 küsimust ning küsimustiku edastati 354 suurettevõtjale. Küsitluse saadeti e-posti teel, kuna niimoodi on mugavam vastata ning saab seda teha nendele sobival ajal. Küsitluse saatmisel paluti edastada kiri ettevõtte kestlikkuse teemade eest vastutavale inimesele või vastava kompetentsiga inimesele. Küsitlus saadeti kaks korda, et saada rohkem vastuseid.

Küsimustiku koostamise aluseks olid teoreetiliste allikate lähtekohad. Tuginedes teoreetilistele allikatele koostati loetelu teguritest, mis iseloomustavad suurettevõtjate valmisolekut kestlikkusaruandluse direktiivi rakendamiseks. Nendele toetudes konstrueeriti küsimustik, et uurida olukorda. Küsimustik koosnes neljast osast: üldine küsimus CSRD teadlikkusest (1 küsimust); suurettevõtjate vajalikud eeldused CSRD valmisolekuks (11 küsimust); suurettevõtjate arusaam CSRD kasust (2 küsimust); suurettevõtjate enesehinnang CSRD valmisolekuks (1 küsimust). Küsimustik on välja toodud lisas.

Lõputöös kasutatakse kvantitatiivset uurimismeetodit. Andmete kogumiseks ning ettepanekute tegemiseks on kasutatud ankeetküsitlust, mille tehakse *Google docs* keskkonnas. Küsimustiku koostamise aluseks olid teoreetiliste allikate lähtekohad. Vastuseid uuritakse ja analüüsitakse kirjeldava statistika meetodiga. Töös analüüsitakse vastuseid protsentjaotuste kaudu, mida ja kui palju suurettevõtjad plaanivad oma tegevuses ja millised on nende vajadused CSRD valmisolekuks. Valmisoleku mõõtmiseks koostati valmisoleku skaalat. Selle lõputöö valim on kõikne valim ning üldkogumi moodustavad suurettevõtjad.

2.2. Suurettevõtjate valmisoleku olukord kestlikkusaruandluse direktiivi rakendamiseks

CSRD rakendamine on oluline samm vastutustundlikuma äri ja jätkusuutlikuma tuleviku suunas, seepärast on väga oluline, et ettevõtted oleksid valmis kestlikkusaruandluse direktiivi rakendamiseks. Ettevõtted, kes on valmis CSRD nõudeid täitma, saavad näidata oma liidripositsiooni äritegevuse kestlikkuse valdkonnas.

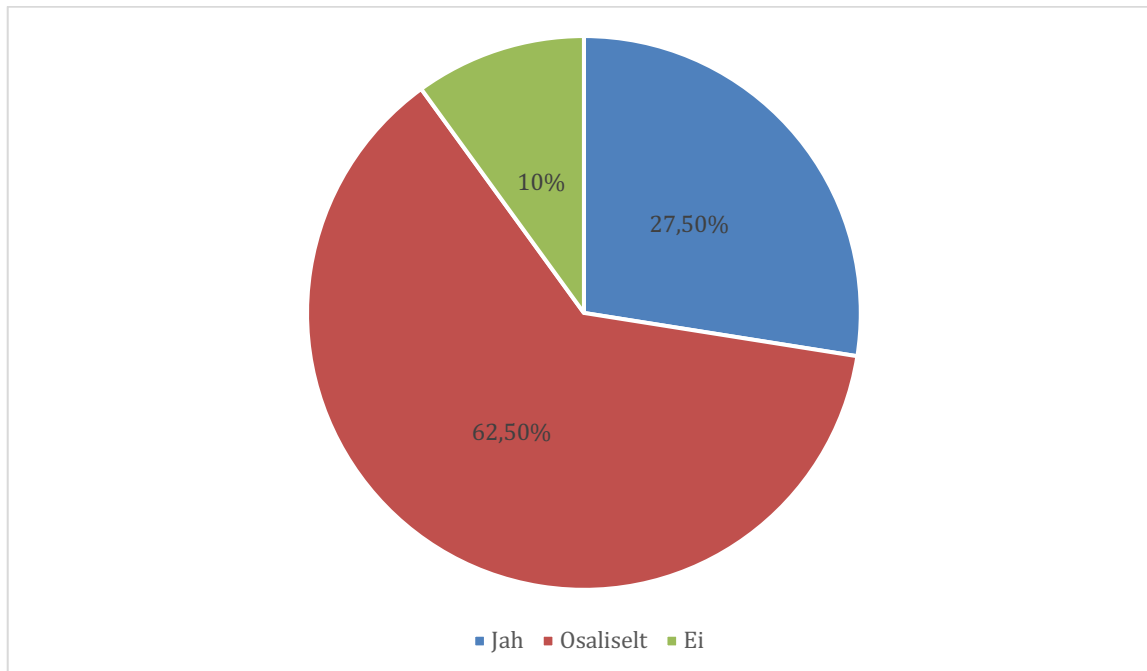
Selgitamaks välja, milline on suurettevõtjate valmisolek kestlikkusaruandluse direktiivi rakendamiseks, otsustati viia läbi ankeetküsitluse kõigi Eestis suurettevõtjate seas. Ankeetküsitlus saadeti 354 ettevõtete e-posti aadressile. Suurettevõtjate kontaktandmeid paluti

Rahandusministeeriumist. Küsitlusele vastas kokku 11,3% valimist ehk 354 suurettevõtjatest 40 suurettevõtjat.

Esimese küsimuse abil uuriti üldist teadlikkust kestlikkusaruandluse direktiivi olemasolust. Küsitlusele vastamisel olid vastajatele esitatud valikvastused ning vastajad said valida kahe vastusevariandi vahel: “jah“ või “ei”, kas on nad kursis, et varsti kehtestatakse kestlikkusaruandluse direktiivi või mitte. Vastanutest 87,5% kinnitasid enda teadlikkust jaatava vastusega ning 12,5% vastasid eitavalt.

Tulemusest saab järeldada, et peaaegu kõik suurettevõtjad omavad teadlikkust CSRD olemasolust. Teadmine, et lähiaastatel kehtestatakse kestlikkusaruandluse kohustust suurettevõtjatele tähendab, et suurettevõtjatel on juba üldine teadmine olemas ning informatsioon CSRD rakendamisest on nendeni jõudnud.

Järgmise neljateistkümne küsimuse (vt joonis 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10 ja 11) eesmärk on hinnata suurettevõtjate valmisolekut, küsides suurettevõtjatel küsimusi vajalikke teadmiste, meetmete, strateegiate, eesmärkide ja ressursside kohta, et CSRD-s sätestatud nõuete edukaks rakendamiseks valmis olla.

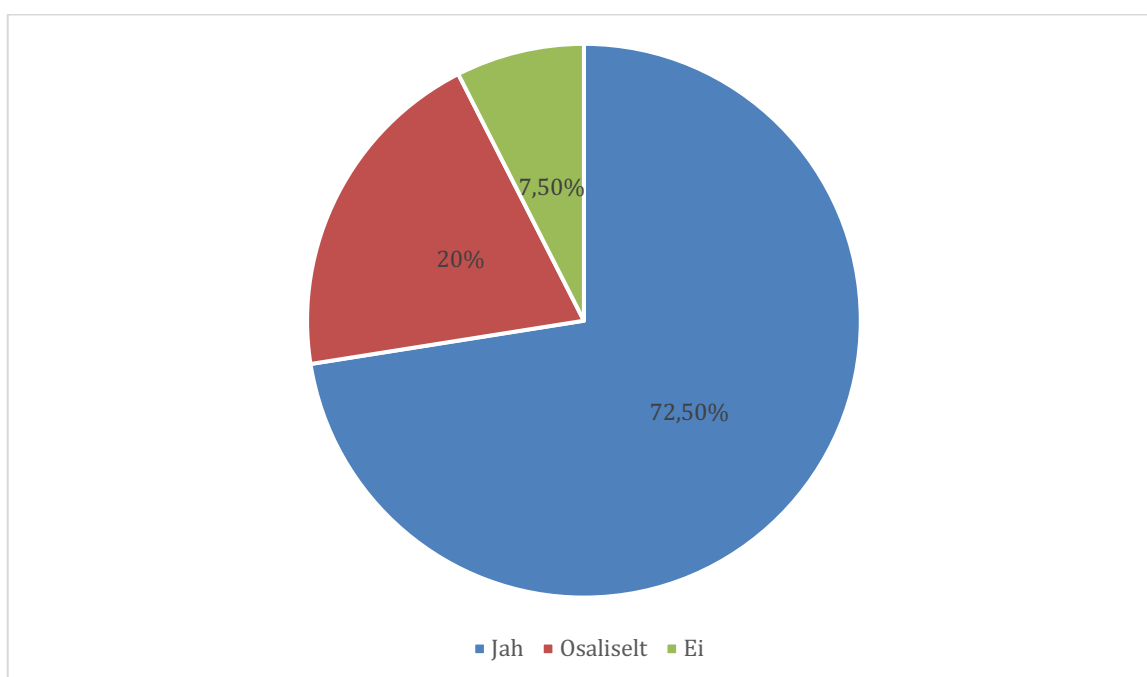

Joonis 1. Suurettevõtjate teadlikkus, missuguste valdkondade kohta peab aru andma, % vastanutest (autori koostatud lisas toodud küsimustikule saadud andmete alusel)

Teise küsimusega selgitati välja, kas on suurettevõtjad kursis, missuguste valdkondade kohta peab aru andma. Uurimustulemustest selgus, et peaaegu kõik vastajad on teadlikud, missuguste valdkondade kohta peab aru andma.

Kokku 90% ehk 36 vastajat on üldiselt teadlik, millest 27,5% ehk 11 suurettevõtjat teab täpselt missuguste valdkondade kohta peab aru andma ja 62,5% ehk 25 suurettevõtjat teab osaliselt. Ülejäänud 10% ehk 4 suurettevõtjat ei tea üldse.

Tulemusest saab järeldada, et suurettevõtjate teadlikkus aruandluse valdkondadest on suur ning suurettevõtjad jõudsid CSRD teemasse süveneda.

Joonis 2. Suurettevõtjate teadlikkus, mis tähendab “kestlikkus”, % vastanutest (autori koostatud lisas toodud küsimustikule saadud andmete alusel)

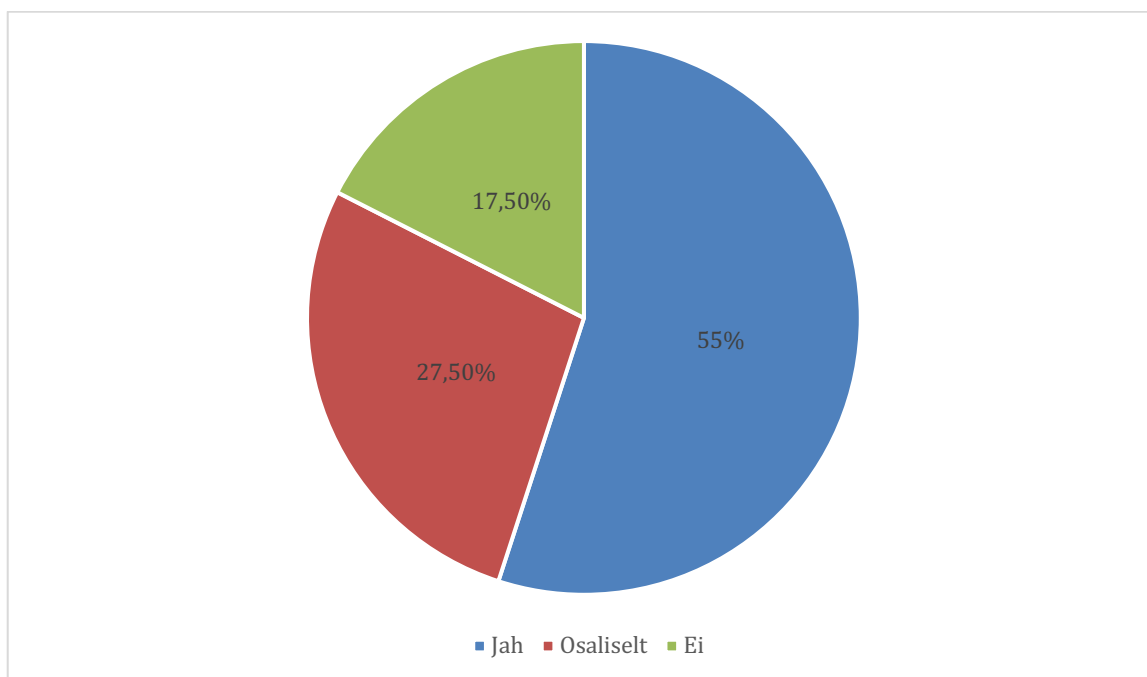
Kolmanda küsimuse eesmärk oli uurida, kas suurettevõtjad teavad, mida tähendab “kestlikkus”, kuna kõik algab selle kontseptsiooni arusaamisest. Sarnaselt eelmise küsimusega said vastajad valida kolme vastusevariandi vahel: “jah”, “osaliselt” või “ei”. Selle küsimuse kohta tähendab jah-vastus täielikku teadlikkust ja arusaamist kestlikkuse kontseptsioonist. Kuna kestlikkus on lai kontseptsioon, vastus "osaliselt" eeldab, et vastaja on kuulnud ja teab osaliselt ning on üldine arusaam sellest kontseptsioonist, kuid ei ole kindel, kas ta teab konkreetset ja täpset tähendust.

Uurimustulemustest selgus, et 72,5% vastanutest omab selget teadmist, mis on kestlikkus. 20% vastanutest teab selle tähendust osaliselt ning 7,5% vastanutest ei tea üldse. Võib järeldada, et kestlikkuse kontseptsioonist on kas täpselt või pealiskaudselt teadlik 37 vastanutest ehk 92,5%, mis peaaegu kõik vastajad. Siiski näitab 20% küsitletutest, kellel on sellest mõistest ainult osaline ettekujutus, et endiselt on vajadus tugevama kestlikkuse koolituse järele. Samuti võib 7,5% küsitletutest, kes ei tea, mis on "kestlikkus", vajada selles valdkonnas lisainfot. Uuringu tulemused näitavad, et suurettevõtjate teadlikkus kestlikkusest kasvab, kuid on veel palju tööd, mida tuleb teha, et tõsta selle valdkonna teadmisi ja teadlikkust.

Neljanda küsimuse eesmärk oli uurida, kas suurettevõtjad teavad, millele toetub kestlikkuse kontseptsioon. Vastuste variantideks oli: "keskkond", "sotsiaalne võrdsus", "majandus" ja "kõik nimetatud". Viimane vastus on õige. Kõik ülejäänud vastused on osaliselt õiged, kuna nendele valdkondadele toetub kestlikkuse kontseptsioon.

Uurimustulemustest selgus, et 85% vastanutest teab, et kestlikkuse kontseptsioon toetub kõikidele nimetatud valdkondadele. 15% vastanutest arvab, et kestlikkuse kontseptsioon toetub ainult keskkonnale, mis on ka osaliselt õige. See tähendab, et enamik vastanutest mõistab, et keskkonna säästmine, õiglus ühiskondlikes suhetes ja majanduslik stabiilsus on kestlikkuse saavutamiseks pikas perspektiivis vajalikud. 15% vastanutest märkis, et kestlikkuse kontseptsioon põhineb ainult keskkonna küsimustel. See võib olla tingitud asjaolust, et mõned inimesed arvavad, et keskkonnaprobleemid on kõige tõsisemad ja vajavad kestlikkuse kontekstis kõige suuremat tähelepanu.

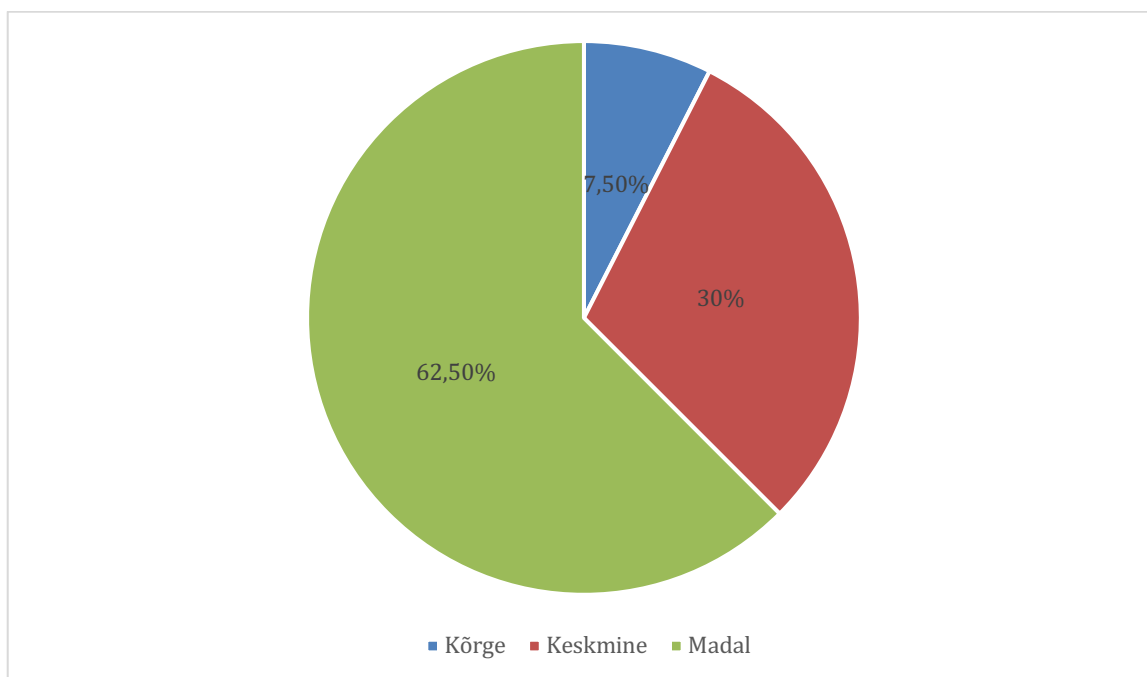
Uuringu tulemused näitavad, et enamik vastanutest mõistab vajadust arvestada mitte ainult keskkonna, vaid ka sotsiaalsete ja majanduslike aspektidega.

Joonis 3. Suurettevõtjate teadlikkus, mis on ESG näitajad (valdkonnad), % vastanutest (autori koostatud lisas toodud küsimustikule saadud andmete alusel)

Viienda küsimuse eesmärk oli välja selgitada, kas suurettevõtjad teavad, mis on ESG valdkonnad. Uurimustulemustest selgus, et 55% vastanutest teab, mis on ESG valdkonnad, 27,5% vastanutest on selle terminoloogiaga osaliselt kursis, mis võib tähendada, et nad on sellest kuulnud, kuid ei ole teemasse lõpuni süvenenud. 17,5% vastas eitavalt ehk nad ei tea, mis on ESG näitajaid.

Uuringu tulemused näitavad, et ESG teema ei ole veel piisavalt laialt levinud. Kuid see, et enamikul küsitletutest on teemast mõningane ettekujutus, näitab, et teadvus vastutustundlikuma äripraktika ja kestlikkuse vajadusest hakkab ettevõtetesse tungima.

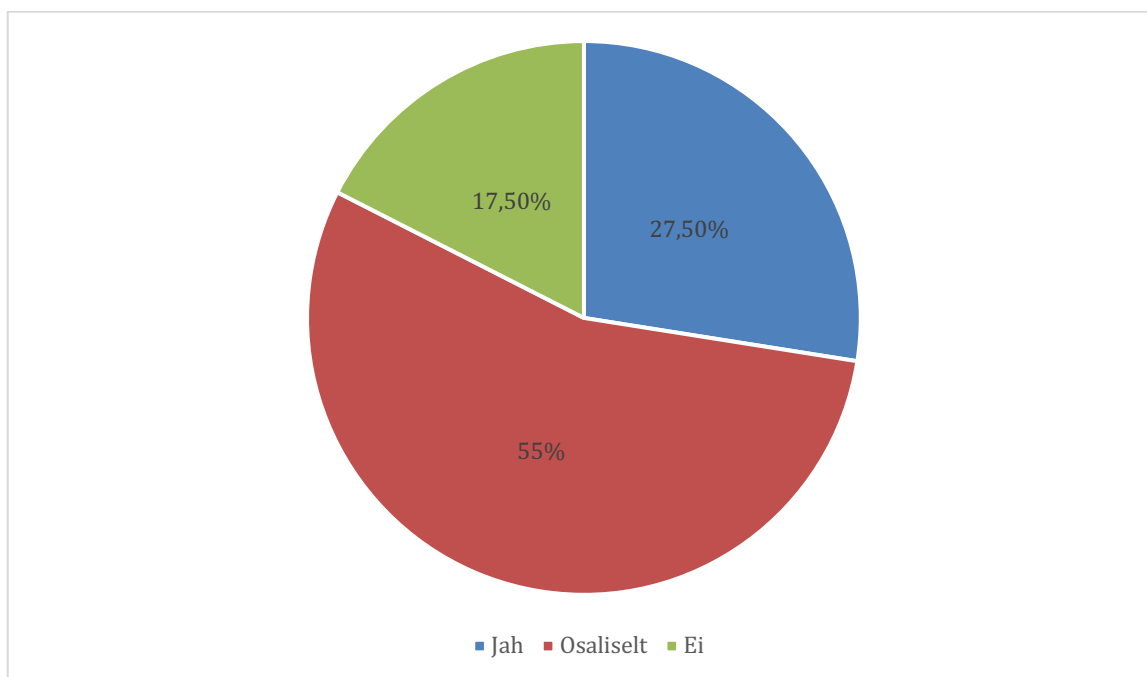

Joonis 4. Suurettevõtjate teadlikkus, missugune on nende ettevõtte töötajate teadlikkus ESG näitajatest (valdkondadest), CSRD-st ja selle nõuetest, % vastanutest (autori koostatud lisas toodud küsimustikule saadud andmete alusel)

Kuuenda küsimuse eesmärk oli uurida, kuidas suurettevõtjad hindavad oma ettevõtte töötajate teadlikkust ESG näitajatest (valdkondadest), CSRD-st ja selle nõuetest. Lähtudes teooriast (vt lk 19) töötajate teadlikkust sellest temast on oluline, sest nii saavad ettevõtjad teha teadlikke otsuseid CSRD põhimõtete rakendamise osas ning veenduda, et ka kõik ettevõtte sidusrühmad mõistavad nende olulisust.

Murettekitav on küsitluse tulemus, mille järgi on 62,5% vastanutest hinnanud oma ettevõtte töötajate teadlikkust madalalt. Ainult 7,5% vastanutest hindab oma ettevõtte töötajate teadlikkust ESG näitajatest, CSRD-st ja selle nõuetest kõrgelt ning 30% vastanutest hindas oma ettevõtte töötajate teadlikkust selles valdkonnas keskmiselt.

Selline olukord võib tekkida mitmel põhjusel. Esiteks ei pruugi ettevõtte oma töötajate koolitamisele selles valdkonnas piisavalt tähelepanu pöörata. Teiseks aga võib ettevõttel olla töötajaid, kes ei pea selliste mõistete tundmist oluliseks, mis võib viidata ettevõtte kultuuri ja väärtuste mittevastavusele ESG kontseptsiooniga.

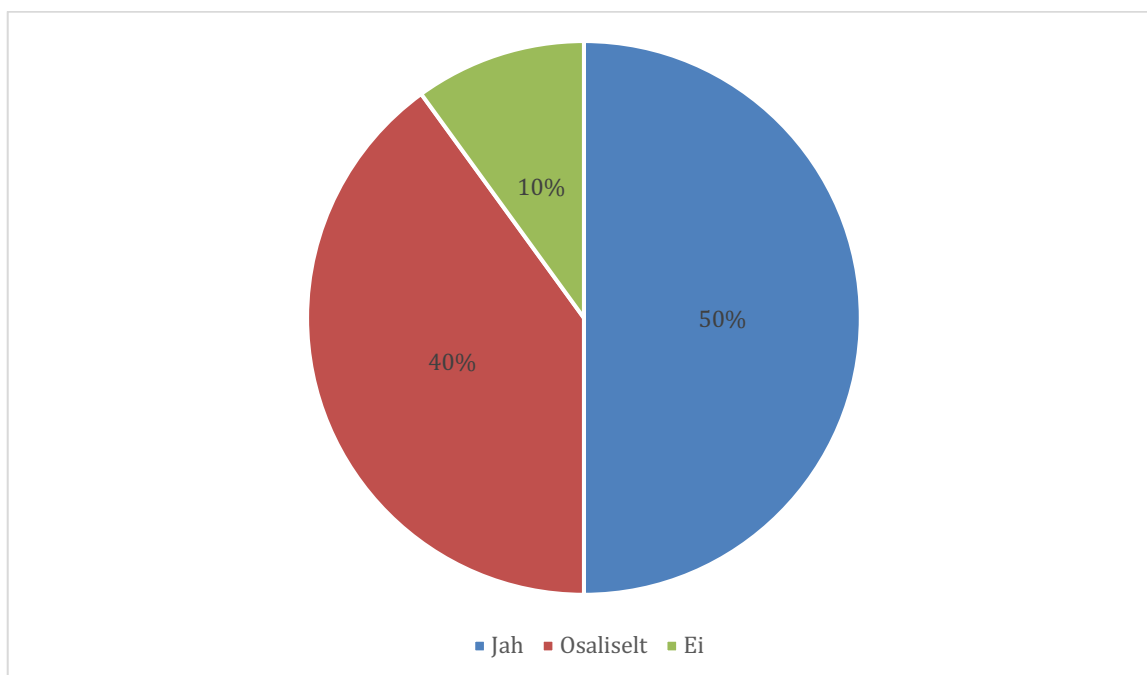

Joonis 5. Suurettevõtjate järeldused nende ettevõtte peamistest kestlikkuse näitajatest (autori koostatud lisas toodud küsimustikule saadud andmete alusel)

Seitsmenda küsimuse eesmärk oli uurida, kas on suurettevõtjad järeldanud, missugused on nende ettevõtete peamised kestlikkuse näitajad. Lähtudes teooriast (vt lk 20) kestlikkuse peamiste näitajate kindlaksmääramine on oluline samm säästva arengu strateegia väljatöötamise protsessis.

Saadud tulemused näitavad, et vaid 27,5% küsitletud ettevõtetest omavad selgelt kindlaid kestlikkuse põhinäitajaid, 55% vastas, et nad on osaliselt järeldanud nende ettevõtte peamised kestlikkuse näitajad ja vaid 17,5% suurettevõtjatest vastas, et neil puuduvad kestlikkuse põhinäitajad.

Tulemused võivad viidata sellele, et paljud ettevõtted alles hakkavad mõistma kestlikku olulisust ega tea alati, milliseid näitajaid oma kestlikkuse mõõtmiseks kasutada. Lisaks võivad paljud ettevõtted arvata, et nad hoolivad kestlikkusest, kuid ei ole veel jõudnud konkreetsete tulemusteni, et neil oleksid selged põhinäitajad.

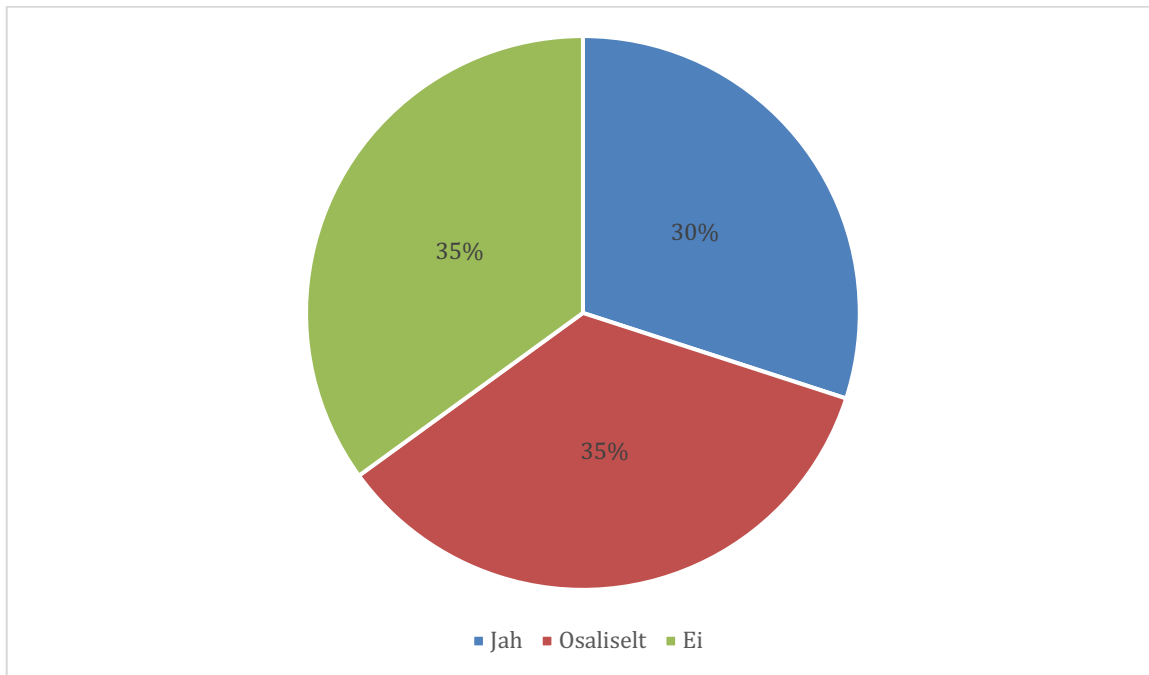

Joonis 6. Suurettevõtjate meetmete kasutusele võtmine CSRD valmisolekuks (autori koostatud lisa toodud küsimustikule saadud andmete alusel)

Kaheksanda küsimuse eesmärk oli uurida, kas suurettevõtjad võtavad kasutusele kestlikkuse tagamiseks mingisuguseid meetmeid.

Küsimuse vastuste analüüsimisel selgus, et enamik ettevõtteid ehk 50% rakendab kestlikkuse tagamise meetmeid. Kuid veel 40% ettevõtteid kasutavad neid meetmeid vaid osaliselt, mis võib viidata sellele, et nad ei ole oma ärilist lähenemist kestlikkusele veel täielikult kohandanud või on parasjagu muudatusi tegemas. Ainult 10% ettevõtetest ei rakenda kestlikkuse tagamiseks mingeid meetmeid.

Tulemusest saab järeldada, et kestlikkuse teema on muutunud paljude suurettevõtjate jaoks üha aktuaalsem ja olulisem ning suur osa suurettevõtjatest hakkab CSRD valmisolekuks võtma kasutusele erinevaid meetmeid.

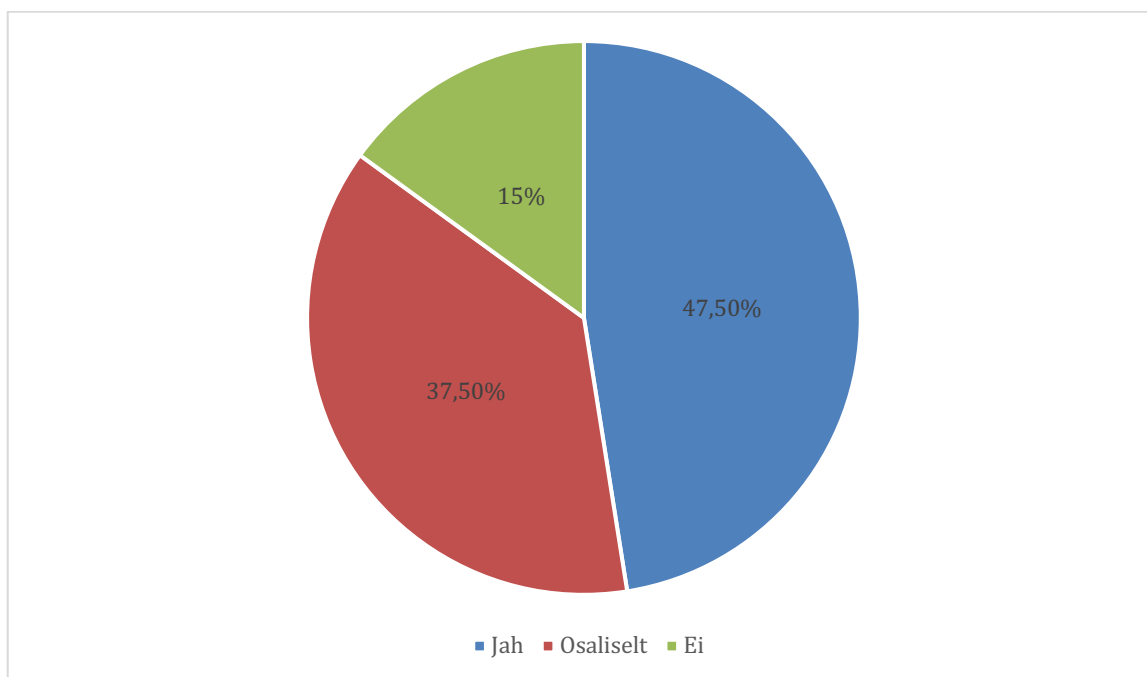

Joonis 7. Suurettevõtjate kestlikkusaruandluseks strateegia ettevalmistamine (autori koostatud lisa toodud küsimustikule saadud andmete alusel)

Üheksanda küsimuse abil uuriti, kas on suurettevõtjad kestlikkusaruandluseks ettevalmistus strateegia. Kestlikkuse tagamiseks ning CSRD valmisolekuks on eelduseks vajadus töötada välja kestlikkuse strateegia, mis hõlmaks eesmärgid ja meetmeid organisatsiooni kestlikkuse näitajate parandamiseks (vt lk 20).

Küsimuse vastustest selgus, et ainult 30%-l ettevõtetest on täielikult välja töötatud strateegia kestlikkuse aruandluseks, samas kui 35%-l ettevõtetest on ainult osaliselt välja töötatud strateegia ja 35%-l ettevõtetest ei ole sellist strateegiat üldse.

Nii madal strateegia väljatöötamise tase kestlikkusaruandluseks võib viidata sellele, et paljud ettevõtted ei ole veel teadlikud kestlikkuse olulisusest ega näe selles kasu oma äriks. Samas võib strateegia väljatöötamisega juba alustanud ettevõtetel olla turueelis ja suurem konkurentsivõime, sest CSRD nõuete täitmine muutub investoritele, klientidele ja avalikkusele üha olulisemaks. Uuringu tulemused näitavad, et paljud ettevõtted vajavad täiendavat tuge ja ressursse strateegia väljatöötamiseks kestlikkusaruandluseks.

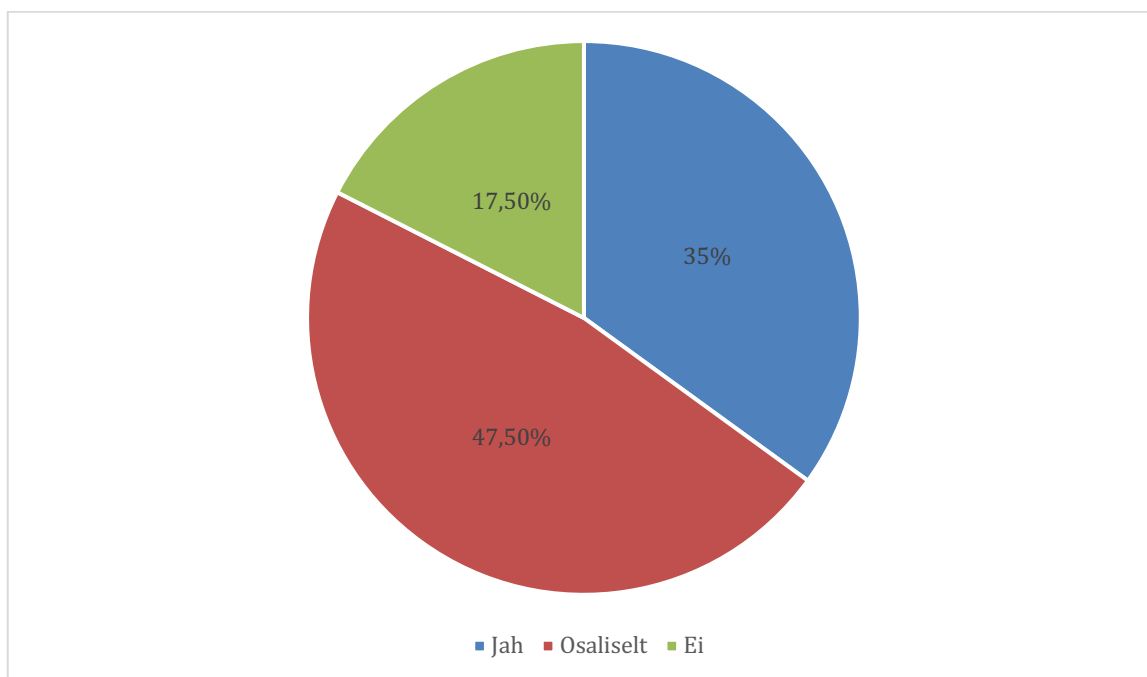

Joonis 8. Suurettevõtjate eesmäärke seadmine mittefinantstulemuste parandamiseks, % vastanutest (autori koostatud lisa toodud küsimustikule saadud andmete alusel)

Kümnenda küsimuse eesmärk oli välja selgitada, kas suurettevõtjad seavad eesmäärke mittefinantstulemuste parandamiseks.

Küsimuse vastuste analüüsimisel selgus, et 47,5% vastas jaatavalt, mis tähendab, et nad seavad eesmäärke mittefinantsiliste näitajate parandamiseks, 37,5% vastas "osaliselt", mis võib viidata sellele, et neil on teatud eesmärgid, kuid need ei hõlma täielikult mittefinantsilisi näitajaid ning 15% vastas eitavalt, mis tähendab, et nad ei sea eesmäärke mittefinantsiliste näitajate parandamiseks.

See võib olla seletatav mitme teguriga. Näiteks võivad mõned ettevõtted pidada finantsnäitajaid mittefinantsilistest olulisemateks ega pööra neile seetõttu sama suurt tähelepanu. Samuti on võimalik, et ettevõtted ei oska seada eesmäärke mittefinantsiliste näitajate parandamiseks või ei ole piisavalt infot selle kohta, milliseid mittefinantsilisi näitajaid tuleks parandada.

Joonis 9. Suurettevõtjate ressursside plaanimine CSRD valmisolekuks, % vastanutest (autori koostatud lisas toodud küsimustikule saadud andmete alusel)

Üheteistkümnenenda küsimuse abil uuriti, kas suurettevõtjad plaanivad ressursse aru andmiseks.

Küsitlusest selgus, et ainult 35%-l ettevõtetest on olemas ressursside plaan aruandluse täielikuks ettevalmistamiseks, samas kui 47,5%-l ettevõtetest on ainult osaline plaan ja 17,5%-l ettevõtetest ei ole sellist plaani üldse.

Need tulemused näitavad, et osa ettevõtteid ei ole siamaani CSRD nõuetele piisavalt tähelepanu pööranud, et suurendada CSRD-ks valmisolekut. Samal ajal valmistuvad ettevõtted, kes juba töötavad välja ressursiplaane aruandluse ettevalmistamiseks vastavalt CSRD-le, tulevikuks ja suurendavad oma konkurentsivõimet. Sellised ettevõtted suudavad kiiremini ja tõhusamalt kohaneda CSRD nõuetega ning täita investorite ja tarbijate taotlusi, kes orienteeruvad üha enam läbipaistva ja jätkusuutliku äristrateegiaga ettevõtetele.

Üldpilt näitab, et paljud ettevõtted vajavad täiendavat tuge ja ressursse, et planeerida ressursse aruandluse ettevalmistamiseks vastavalt CSRD nõuetele. Siiski tasub märkida, et ettevõtted, kes on valmis ja tegutsevad praegu, saavad tulevikus eelise ja suudavad säilitada oma positsiooni turul.

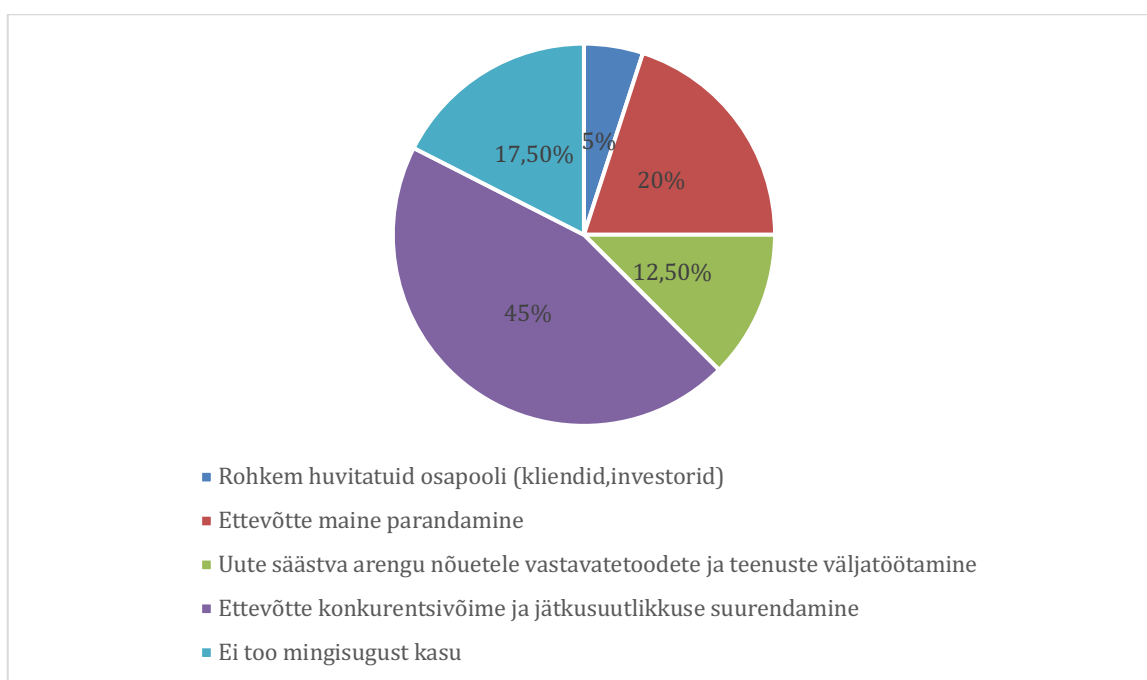
Kaheteistkümnenenda küsimuse eesmärk oli uurida, kas suurettevõtjad plaanivad kestlikkuse auditeerimist. Kestlikkuse auditi läbiviimine on oluline vahend ettevõtte kestlikkuse taseme

hindamiseks. Kestlikkuse audit võimaldab ettevõtetel hinnata oma tugevaid ja nõrku külgi kestlikkuse valdkonnas ning tuvastada võimalusi oma tegevuse parandamiseks (vt lk 22).

Küsimuse tulemustest selgus, et 62,5% küsitletutest vastas jaatavalt, mis tähendab, et nad plaanivad oma ettevõtte kestlikkust auditeerida ning 37,5% vastas eitavalt, mis tähendab, et nad ei plaani sellist auditit läbi viia.

See võib olla seletatav sellega, et üha enam ettevõtteid mõistab kestlikkuse vajadust ning hakkab pöörama tähelepanu oma keskkonna-, sotsiaal- ja majandusnäitajatele. Kestlikkuse audit aitab ettevõtetel hinnata oma tegevusi nendes valdkondades ja selgitada välja valdkonnad, kus nad saavad oma kestlikkust parandada. Mõned ettevõtted ei pruugi aga kestlikkuse auditist kasu näha või omada piisavalt ressursse selle läbiviimiseks.

Järgmise kahe küsimuse (vt joonis 10 ja 11) eesmärk on hinnata suurettevõtjate arusaamist CSRD kasust, küsides suurettevõtjalt küsimusi CSRD-st tulenevast kasust nii ettevõtetele, kui ka ühiskonna jaoks.

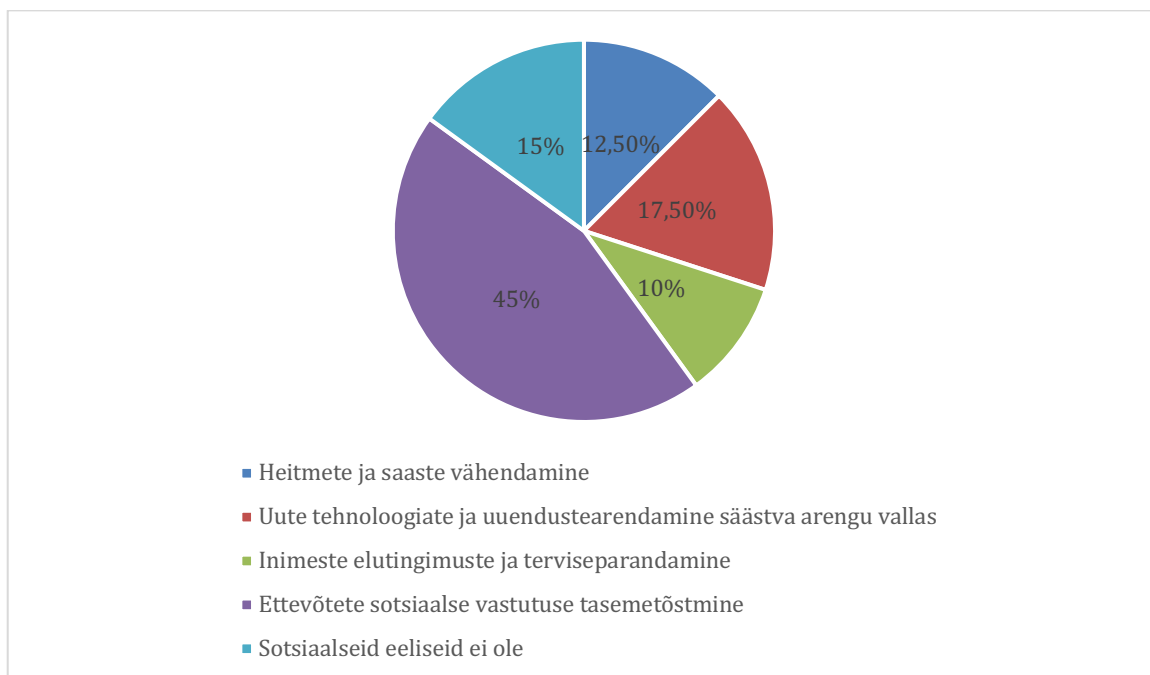
Joonis 10. Suurettevõtjate arvamus CSRD-st tulenevast kasust ettevõtetele, % vastanutest (autori koostatud lisas toodud küsimustikule saadud andmete alusel)

Kolmeteistkümnenda küsimuse eesmärk oli välja selgitada, millist kasu võib kestlikkusaruandluse direktiivi rakendamine suurettevõtjate hinnangul neile tuua. Arusaam kasu saamisest on ka oluline aspekt CSRD valmisolekuks. Enne CSRD nõuete rakendamist

ettevõtte peab kindlasti aru saama, missugust kasu lõpuks saab, kuna see saab ka motiveerida ettevõtteid teha muudatusi. Kõik vastuste variandid on õiged, välja arvatud viimane “ei too mingisugust kasu”.

Küsimuse tulemustest selgus, et enamik vastanutest ehk 45% arvab, et selle direktiivi rakendamine võib parandada ettevõtte konkurentsivõimet ja jätkusuutlikkust. 5% vastanutest arvab, et CSRD nõuete rakendamine toob kaasa rohkem huvitatuid osapooli, nagu investorid ja kliendid. 20% arvab, et see võib parandada ettevõtte mainet ja 12,5% arvab, et see võib viia uute toodete ja teenuste väljatöötamiseni, mis vastavad säästva arengu nõuetele. Samas ei näe 17,5% selle direktiivi rakendamisest mingit kasu.

Küsimuse vastuseid analüüvides võib järeldada, et kokku 82,5% mõistavad CSRD rakendamisest kasu, mis on hea tulemus. Kuid 17,5% ikkagi arvavad, et kasu ei ole. See võib olla tingitud sellega, et nad ei oma piisavat infot CSRD kasust.

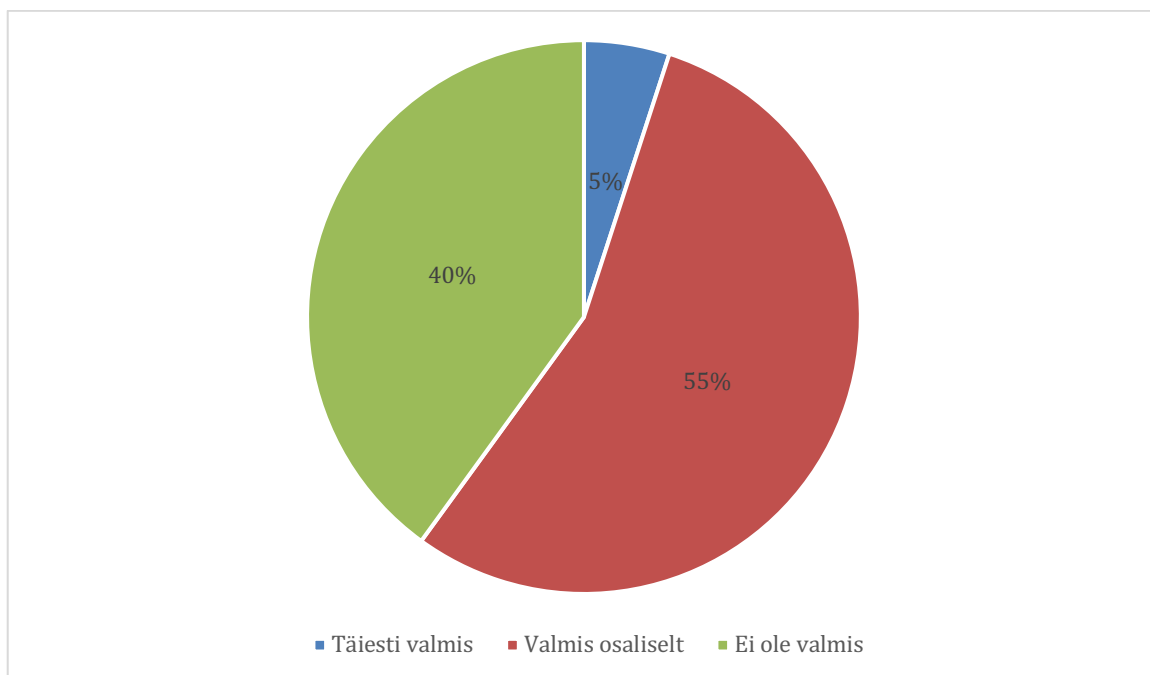
Joonis 11. Suurettevõtjate arvamus CSRD-st tulenevast kasust ühiskonnale, % vastanutest (autori koostatud lisas toodud küsimustikule saadud andmete alusel)

Neljateistkümnenda küsimuse eesmärk oli välja selgitada, millist kasu võib kehtlikkusaruandluse direktiivi rakendamine suurettevõtjate hinnangul ühiskonnale tuua.

Küsimuse tulemustest selgus, et 45% vastanutest arvab, et CSRD nõuete rakendamine suurendab ettevõtete sotsiaalset vastutust. 12,5% vastanutest nägi kasu heitkoguste ja saaste

vähendamisel, mis on võimalik saavutada tänu CSRD rakendamisele. See võib viia tervema keskkonna ja jätkusuutlikuma arenguni. 17,5% vastanutest nägid CSRD rakendamisel võimalust arendada uusi säästva arengu tehnoloogiaid ja innovatsiooni. 10% vastanutest näeb CSRD rakendamisel võimalust parandada inimeste elu- ja tervisetingimusi. Lõpuks, 15% vastanutest ei näe sotsiaalseid eeliseid CSRD rakendamises.

Küsimuse vastuseid analüüsid võib järeldada, et enamik ettevõtteid mõistab, et CSRD rakendamise võib tuua kaasa sotsiaalseid eeliseid ja peavad neid ühiskonna kestlikkuse seisukohast oluliseks.

Joonis 12. Suurettevõtjate enesehinnang kestlikkusaruandluse direktiivi valmisoleku osas, % vastanutest (autori koostatud lisas toodud küsimustikule saadud andmete alusel)

Viieteistkümnenda küsimuse eesmärk oli uurida, kuidas suurettevõtjad ise hindavad oma valmisolekut CSRD rakendamiseks.

Küsimuse vastuste analüüsimisel selgus, et 5% vastanutest on kestlikkusaruandluseks täiesti valmis, mis eeldab, et ettevõtte on teinud kõik vajalikud ettevalmistustööd ja valmis täielikult rakendada CSRD nõudeid. See hõlmab strateegiate väljatöötamist, eesmärkide seadmist, aruandluse ettevalmistamist ja äriprotsesside muutmist uutele nõuetele vastavaks (vt lk 25).

55% vastanutest hindas oma valmisolekut kui "osaliselt valmis", mis eeldab, et nad on kursis CSRD kehtestamisega, kuid ei ole kõiki vajalikke ettevalmistustöid veel lõpetanud. Võimalik,

et ettevõtte on strateegia välja töötanud, kuid ei ole seda veel ellu viima hakanud või on aruandluse ettevalmistamine pooleli (vt lk 25).

40% suurettevõtjatest hindas oma valmisolekut kui “ei ole valmis”, mis tähendab, et ettevõtte ei ole alustanud ettevalmistusi CSRD rakendamiseks või on see protsess väga varajases staadiumis. See võib juhtuda, kui ettevõtte ei ole teadlik CSRD olulisusest või ei oska seda rakendada (vt lk 25). Uuringu tulemused näitavad, et paljud ettevõtted vajavad tuge ja ressursse CSRD edukaks rakendamiseks ning põhjalikumat arusaamist kestlikkusaruandluse olulisusest oma tegevuses.

Arvutades suurettevõtjate vastuseid küsimustele ning keskendudes “jah” või “osaliselt” vastustele, suurettevõtjate valmisoleku tase CSRD rakendamiseks on 64,8%. Vastates kõikidele küsimustele "jah", mis tähendaks, et suurettevõtjad on CSRD rakendamiseks täielikult valmis, oli võimalik koguda maksimaalselt 600 punkti. Saadud vastuseid analüüsides saadi koondtulemuseks 389 punkti. Jagades koondtulemuse maksimumiga ning teisendades tulemuse ka protsendiks, saadi 64,8%.

2.3. Suurettevõtjate valmisolek äriühingute kestlikkusaruandluse direktiivi rakendamiseks ning soovitusel valmisoleku tõstmiseks

Ettevõtete valmisolek äriühingute kestlikkusaruandluse direktiivi rakendamiseks on äärmiselt oluline. CSRD rakendamine nõuab ettevõtelt põhjalikku ettevalmistust ja seetõttu on oluline, et ettevõtted teeksid vajalikud muudatused, et tagada vastavus uutele nõuetele. CSRD rakendamine võib aidata ettevõtetel parandada oma keskkonnamõju, tugevdada oma mainet ja konkurentsivõimet ning tagada nende jätkusuutlikkus pikemas perspektiivis.

Uuringutulemustest selgus, et suurettevõtjate valmisoleku tase on **64,8%** ehk vastavalt valmisoleku skaalale (vt lk 25) osaliselt valmis äriühingute kestlikkusaruandluse direktiivi rakendamiseks. See tähendab, et nad on tegelikult valmis, kuid ei ole kõiki vajalikke ettevalmistustöid veel lõpetanud. Võimalik, et ettevõtte on strateegia välja töötanud, kuid ei ole seda veel ellu viima hakanud või on aruandluse ettevalmistamine pooleli. See samuti näitab, et ettevõtetel ei ole veel piisavalt teadmisi ja kogemusi selles valdkonnas.

Soovitused tulenevad ankeetküsitluse, teoreetiliste allikate ja empiirilise osa uuringu analüüsist. Need soovitusel on mõeldud nii suurettevõtjatele, kui ka teiste suurustega ettevõtjatele, kellele hakkavad ka paari aasta pärast kehtima CSRD nõuded.

Uuringutulemustest selgus, et üle poole küsimusele vastanud suurettevõtjatest ei sea või seab osaliselt eesmärgi mittefinantstulemuste parandamiseks ning ei valmistu ette või valmistub ette osaliselt kestlikkusaruandluseks strateegiat. Teooria osas lk 20 toodud eeldusega on see vastuolus.

Esimene soovitus on selge strateegia ja eesmärkide seadmine (vt lk 20). Oluline samm on luua selge strateegia ja eesmärgid CSRD nõuete valmistumiseks. See peaks hõlmama konkreetseid tegevusi, mida ettevõtte võtab oma sotsiaalse mõju vähendamiseks ja keskkonnasõbralikkuse suurendamiseks.

Lähtudes uuringu tulemustest on ettevõtete töötajate teadlikkus ESG näitajatest (valdkondadest), CSRD-st ja selle nõuetest madalal tasemel. Teooria osas lk 19 toodud eeldusega on see vastuolus.

Ülaltoodust tulenevalt on teine soovitus töötajate kaasamine. Töötajad on oluline osa ettevõtte sotsiaalse vastutusest. Ettevõtte võiks korraldada koolitusi ja seminare, mis suurendavad töötajate teadlikkust kestlikkuse kohta.

Tuginedes uuringu tulemustele osa ettevõtetest ei plaani kestlikkuse auditi läbiviimist. Teooria osas lk 21 toodud eeldusega on see vastuolus.

Sellest tulenevalt on kolmas soovitus kestlikkuse saavutuste ja plaanide pidev hindamine ja parandamine (vt lk 21). Ettevõtte peaks pidevalt hindama oma kestlikkuse saavutusi ning plaane. Selleks peavad nad oma ettevõttes omama mittefinantsaruandluse eksperte. Selliste spetsialistide näideteks võivad olla kestlikkuse juhid, ökoloogid, sotsiaaltöötajad ja audiitorid, kellel on kogemusi kestlikkuse valdkonnas ja kes mõistavad CSRD aruandlusnõudeid. Ettevõtted võivad kasutada ka konsultantide teenuseid, mis aitavad neil välja töötada kestlikkuse strateegia ja hinnata nende mittefinantsilisi näitajaid.

Kokkuvõtteks, on suurettevõtjad osaliselt valmis CSRD rakendamiseks, mis tähendab, et osa ettevõtetest juba jõudis CSRD teemasse süveneda ning tegi ka ettevalmistustöid, kuid osad ei ole sellega veel lõpuni jõudnud ja ei oma piisavaid teadmisi CSRD rakendamisest.

Suurettevõtjad saavad oma kestlikkust tõsta, luues selge strateegia ja eesmärgid, kaasates töötajaid ning pidevalt hindades ja parandades oma tegevust. Need sammud aitavad ettevõttel muutuda täiesti valmiks.

KOKKUVÕTE

Tootmise järgi on suurettevõtjatel tugev mõju keskkonnale, millest lähtuvalt otsustati rakendada äriühingute kestlikkuse aruandluse direktiivi. Kestlikkusaruandluse direktiiv on üks kestliku rahastuse arengutest, mille eesmärk on mõjutada suurettevõtjaid oma äritegevuses vajalikke muudatusi tegema. On väga oluline, et suurettevõtjad oleksid CSRD nõuete rakendamiseks valmis, kuna seega saavad nii suurettevõtjad kasu, kui ka ühiskond.

Lõputöö aktuaalsus tuleneb sellest, et tuginedes Rohepöörde tegevusplaanile 2023–2025 on kliimamuutused ja keskkonnaseisundi halvenemine avaldanud määratud mõju Eesti majandusele, mille tõttu tuleb ettevõtetel enam tähelepanu pöörata keskkonnasõbralikele tehnoloogiatele, kuna tootmise järgi on suurettevõtjatel tugev mõju keskkonnale.

Lõputöö uudsus seisneb selles, et autorile teadaolevalt ei ole Eestis varasemalt uuritud suurettevõtjate valmisolekut kestlikkuse direktiivi rakendamiseks, kuna direktiiv on alles jõustumisel.

Lõputöö uurimisprobleem oli järgmine: milline on Eesti suurettevõtjate valmisolek kestlikkuse direktiivi rakendamiseks? Lõputöö eesmärk oli hinnata suurettevõtjate valmisolekut kestlikkusaruandluse direktiivi rakendamiseks.

Esimeseks uurimisülesandeks oli analüüsida teadusallikate alusel kestlikkuse olemust ja põhimõtteid. Teadusallikatest selgus, et teadlased kasutavad neli kestlikkuse tähendust, mis on sotsiaal-ökoloogiline tähendus, ühiskonna eesmärgi tähendus, kestlikkus kui objekt ja kestlikkus õppimises. Samuti on kestlikkus mitmemõõtmeline mõiste, mida tuleb käsitleda sotsiaalsete, majanduslike ja keskkonnategurite kontekstis.

Teiseks uurimisülesandeks oli analüüsida teadusallikate alusel CSRD arengu põhimõtteid. CSRD kohustab ettevõtteid esitama rohkem teavet oma äriarengu, eesmärkide, strateegiate, tulemuslikkuse, mõju ja positsiooni kohta mittefinantsküsimumuste loetelus. Ettevõtted peavad avalikustama oma aasta- ja kestlikkuse aruanded ning kirjeldama mitterahalisi tulemusnäitajaid. Samuti rakendavad uued nõuded ajaraame, mis tähendab, et tuleb esitada mittefinantstulemuste teavet mineviku kohta ja teavet tuleviku kohta, samuti juhtimisküsimumuste ja väärtuse loomise ahela rõhutamist aruandluses.

Kolmandaks uurimisülesandeks oli analüüsida suurettevõtjatele vajalikke eeldusi CSRD rakendamise valmisolekuks. CSRD valmisolekuks peab ettevõtetel olema selge arusaam

kestlikkusearuandlusest ja selle erinevusest tavapärasest finantsaruandlusest. Selleks peavad ettevõtte juhtkond ja töötajad mõistma ESG põhimõtteid. Samuti on oluline kestlikkuse näitajate kindlaksmääramine, kestlikkuse strateegia väljatöötamine, mis hõlmab erinevaid meetmeid, eesmärgede seadmine, ressursside planeerimine, kestlikkuse auditi läbiviimine ning CSRD kasu mõistmine.

Neljandaks uurimisülesandeks oli kirjeldada uuringu metoodikat, protsessi ja valimit. Lõputöös viidi läbi kvantitatiivne empiiriline uuring. Andmete kogumiseks ning ettepanekute tegemiseks kasutati suletud ja valikvastustega ankeetküsitlust. Saadud küsitluse tulemuste alusel tehti järeldused suurettevõtjate valmisolekust CSRD rakendamiseks ning anti soovitusel valmisoleku tõstmiseks. Valmisoleku mõõtmiseks koostati valmisoleku skaalat. Lõputöös kasutati kõikset valimit ning üldkogumi moodustasid suurettevõtjad.

Viiendaks uurimisülesandeks oli analüüsida suurettevõtjate valmisoleku olukorda. Osa ettevõtteid aktiivselt tegeleb CSRD nõuete rakendamisega oma ettevõttes, seab eesmärgede miittefinantstulemuste parandamiseks, tegeleb strateegiate väljatöötamisega ja plaanib kestlikkuse auditeerimist. Kuid samas osa ettevõtteid ei tegele veel CSRD nõuete rakendamisega nii põhjalikult ja alles hakkavad teemasse süvenema.

Kuuendaks uurimisülesandeks oli analüüsida tehtud uuringu põhjal suurettevõtjate valmisolekut äriühingute kestlikkusaruandluse direktiivi rakendamiseks ning anda soovitusi valmisoleku tõstmiseks. Empiirilise uuringu küsitlusest selgus, et suurettevõtjate valmisoleku tase on 64,8% ehk vastavalt valmisoleku skaalale osaliselt valmis äriühingute kestlikkusaruandluse direktiivi rakendamiseks. See tähendab, et nad on tegelikult valmis, kuid ei ole kõiki vajalikke ettevalmistustöid veel lõpetanud. Võimalik, et ettevõtte on strateegia välja töötanud, kuid ei ole seda veel ellu viima hakanud või on aruandluse ettevalmistamine pooleli.

Soovitusel CSRD valmisoleku tõstmiseks on järgmised:

1. Selge strateegia ja eesmärkide seadmine.
2. Töötajate kaasamine CSRD teemasse.
3. Kestlikkuse saavutuste ja plaanide pidev hindamine ja parandamine.

Lõputööd on võimalik edasi arendada, küsitledes mitte ainult suurettevõtjaid nende valmisoleku kohta, vaid ka teiste suurustega ettevõtjaid ehk mikroettevõtjaid, väikesed ja keskmise suurusega ettevõtjaid.

SUMMARY

Production has a strong impact on the environment for large companies, which requires immediate solutions. Therefore, the Corporate Sustainability Reporting Directive (CSRD) was implemented to influence large companies to make necessary changes in their business practices. The relevance of this thesis is based on the fact that climate change and environmental degradation have had an immense impact on the Estonian economy, according to the Green Transition Action Plan 2023-2025. Therefore, companies need to pay more attention to eco-friendly technologies and business models since production has a strong impact on the environment, requiring immediate solutions.

The novelty of this thesis is that, to the author's knowledge, there has been no research conducted in Estonia regarding large companies' readiness to implement the sustainability directive since it has only recently come into effect.

The research problem was: what is the readiness of Estonian large companies to implement the sustainability directive? The objective of this thesis was to assess the readiness of large companies to implement the Corporate Sustainability Reporting Directive.

The survey results showed that the level of preparedness of large enterprises is 64.8%, i.e., according to the preparedness scale (see page 25), partially ready for the implementation of the Sustainability Reporting Directive. This means that they are actually ready but have not yet completed all the necessary preparatory work. It is possible that the company has developed the strategy but has not yet started to implement it or is in the process of preparing the reporting. This also shows that companies do not yet have sufficient knowledge and experience in this field.

The recommendations for increasing CSR readiness are as follows:

- Clear strategy and goal setting
- Involving employees in CSR issues
- Continuous evaluation and improvement of sustainability achievements and plans

The thesis can be further developed by surveying not only large companies on their readiness but also companies of other sizes, such as micro-enterprises, small and medium-sized enterprises.

VIIDATUD ALLIKATE LOETELU

Agama, E.-J., & Zubairu, U.-M., 2022. Sustainability reporting: A systematic review. *Economics, Management and Sustainability*, 7(2), pp. 32-46.

Andersson, T.-D. & Lundberg, E., 2013. Commensurability and sustainability: Triple impact assessments of a tourism event. *Tourism Management*, 37, pp. 99–109.

Antriyandarti, E., Ferichani, M. & Ani, S.-W., 2013. Sustainability of Post Eruption Socio Economic Recovery for the Community on Mount Merapi Slope through Horticulture Agribusiness Region Development (Case Study in Boyolali District). *Procedia Environmental Sciences*, 17, pp. 46–52.

Axelsson, R., Angelstam, P., Degerman, E., Teitelbaum, S., Andersson, K., Elbakidze, M. & Drotz, M.-K., 2013. Social and Cultural Sustainability: Criteria, Indicators, Verifier Variables for Measurement and Maps for Visualization to Support Planning. *Ambio*, 42(2), pp. 215–228.

Babbie, E., 2010. *The Practice of Social Research*. Belmont, CA, Wadsworth, London: Cengage Learning.

Bansal, P. & Roth, K., 2000. Why Companies Go Green: A Model of Ecological responsiveness. *Academy of Management Journal*, 43(4), pp. 717–736.

Baumüller, J. & Grbenic, S., 2021. Moving from non-financial to sustainability reporting: analyzing the EU Commission's proposal for a Corporate Sustainability Reporting Directive (CSRD). *Facta Universitatis, Series: Economics and Organization*, 18(4), pp. 369–381.

Bellucci, M. & Manetti, G., 2018. *Stakeholder Engagement and Sustainability Reporting*. Washington: Georgetown University.

Boros, A., Lentner, C. & Nagy, V., 2022. New Aspects of Sustainability: Analysis of the European Practice of Non-Financial Reports. *Public Finance Quarterly*, 67(2), pp. 181–195.

Calder, J., 1998. Survey research methods. *Medical Education*, 32(6), pp. 636–652.

Caliskan, H., Dincer, I. & Hepbasli, A., 2013. Energy, exergy and sustainability analyses of hybrid renewable energy based hydrogen and electricity production and storage systems: Modeling and case study. *Applied Thermal Engineering*, 61(2), pp. 784–798.

- Britel, Z. & Cherkaoui, A., 2022. Measuring an Organization's Change Readiness Regarding the Implementation of Corporate Social Responsibility. *International Journal of Management and Sustainability*, 11(1), pp. 1–20.
- Coduras, A., Saiz-Alvarez, J.-M. & Ruiz, J., 2016. Measuring readiness for entrepreneurship: An information tool proposal. *Journal of Innovation & Knowledge*, 1(2), pp. 99–108.
- Creswell, J.-W. 2009. *Research design: Qualitative, quantitative, and mixed methods approaches*. 3rd Ed. Thousand Oaks: Sage Publications.
- Delice, A., 2010. The Sampling Issues in Quantitative Research. *Educational Sciences: Theory & Practice*, 10(4), pp. 2001–2018.
- Dyllick, T. & Hockerts, K., 2002. Beyond the business case for corporate sustainability. *Business strategy and the environment*, 11(2), pp. 130–141.
- Ernst, B., Chamorro, J., Manríquez, P., Orensanz, J.-M., Parma, A.-M., Porobic, J. & Román, C., 2013. Sustainability of the Juan Fernández lobster fishery (Chile) and the perils of generic science-based prescriptions. *Global Environmental Change Part A: Human & Policy Dimensions*, 23(6), pp. 1381–1392.
- Geerts, E., Geurts, M. & Belgium, P., 2022. CSRD - A game changer in sustainability reporting with a link to tax. *International Tax Review*, p. 1.
- Gerdessen, J. & Pascucci, S., 2013. Data Envelopment Analysis of sustainability indicators of European agricultural systems at regional level. *Agricultural Systems*, 118, pp. 78–90.
- Hands, A.-S., 2022. Integrating quantitative and qualitative data in mixed methods research: An illustration. *Canadian Journal of Information & Library Sciences*, 45(1), pp. 1–20.
- Hult, G.-T.-M., Snow, C.-C. & Kandemir, D., 2003. The role of entrepreneurship in building cultural competitiveness in different organizational types. *Journal of Management*, 29(3), 401–426.
- Jimena, J., 2011. Are "Corporate Social Responsibility" rankings really useful tools? *Canadian Mining Journal*, 132(2), p. 8.

Khorovinnikova, E. & Gagarinskaya, G., 2020. Organization of sustainable enterprise management in the field of environmental management. *The Eurasian Scientific Journal*, 2(12), pp. 1–9.

Kidron, A., 2007. *Uurija käsiraamat*. Tallinn: Mondo.

Krivačić, D. & Janković, S., 2021. Sustainability Reporting During the Pandemic: Current State and Expectations for the Future. *Journal of Accounting & Management*, 11(2), pp. 51–64.

Lourenco, I.-C. & Branco, M.-C., 2013. Determinants of corporate sustainability performance in emerging markets: the Brazilian case. *Journal of Cleaner Production*, 57, pp. 134–141.

Montazar, A., 2013. A decision tool for optimal irrigated crop planning and water resources sustainability. *Journal of Global Optimization*, 55(3), pp. 641–654.

Nacu, T. & Jercan, E., 2022. The New Business Challenges Faced in the European Union: Understanding the Idea behind Corporate Responsibility. *Romanian Economic Journal*, 25(84), pp. 104–120.

Nakai, M., Yamaguchi, K. & Takeuchi, K., 2013. Sustainability membership and stock price: an empirical study using the Morningstar-SRI Index. *Applied Financial Economics*, 23(1), pp. 71–77.

Nidumolu, R., Prahalad, C.-K. & Rangaswami, M.-R., 2009. Why sustainability is now the key driver of innovation. *Harvard Business Review*, 87(9), 56–64.

O'Brien, M., Bleischwitz, R., Steger, S. & Fischer, S., 2013. Europe in transition: Paving the way to a green economy through eco-innovation. *Eco-Innovation Observatory*, pp. 1–90.

Orsato, R.-J., 2006. Competitive Environmental Strategies: WHEN DOES IT PAY TO BE GREEN? *California Management Review*, 48(2), pp. 127–143.

Phillips, J., 2013. The application of a mathematical model of sustainability to the results of a semi-quantitative Environmental Impact Assessment of two iron ore opencast mines in Iran. *Applied Mathematical Modelling*, 37(14/15), pp. 7839–7854.

Poveda, C.-A. & Lipsett, M.-G., 2011. A Review of Sustainability Assessment and Sustainability/Environmental Rating Systems and Credit Weighting Tools. *Journal of Sustainable Development*, 4(6), pp. 36–55.

Raamatupidamise seadus (2002) RT I, 30.12.2015, 4.

Roy, A.-K., Alam, K. & Gow, J., 2013. Sustainability Through an Alternative Property-Rights Regime for Bangladesh's Mangrove Forest. *Geographical Review*, 103(3), pp. 372–389.

Salas-Zapata, W.-A. & Ortiz-Munoz, S.-M., 2019. Analysis of meanings of the concept of sustainability. *Sustainable Development*, 27(1), pp. 153–161.

Shaikh, I., 2022. Environmental, Social and Governance (ESG) Practice and Firm Performance: An International Evidence. *Journal of Business Economics & Management*, 23(1), pp. 218–237.

Ziout, A., Azab, A., Altarazi, S. & Elmaraghy, W.-H., 2013. Multi criteria decision support for sustainability assessment of manufacturing system reuse. *CIRP Journal of Manufacturing Science and Technology*, 6(1), pp. 59–69.

Vabariigi Valitsus, 2022. *Rohepöörde tegevusplaan 2023–2025*. [Võrgumaterjal] Leitav: https://valitsus.ee/valitsuse-eesmargid-ja-tegevused/rohepoliitika/tegevusplaan?view_instance=0¤t_page=1 [Kasutatud 12.01.2023].

Valdes-Vasquez, R. & Klotz, L.-E., 2013. Social Sustainability Considerations during Planning and Design: Framework of Processes for Construction Projects. *Journal of Construction Engineering & Management*, 139(1), pp. 80–89.

Vieira, A.-P. & Radonjič, G., 2020. Disclosure of Eco-innovation Activities in European Large Companies' Sustainability Reporting. *Corporate Social Responsibility & Environmental Management*, 27(5), pp. 2240–2253.

World Commission on Environment and Development, 1987. Report of the World Commission on Environment and Development: Our Common Future. New York: United Nations.

Õunapuu, L., 2014. Kvalitatiivne ja kvantitatiivne uurimisviis sotsiaalteadustes. Tartu Ülikool. [Võrgumaterjal] Leitav: http://www.eope.ee/download/euni_re9pository/file/3402/sisu-pakett3.zip/index.html [Kasutatud 11.01.2023].

Lisa. Suuretevõtjate kestlikkusaruandluse rakendamiseks valmisoleku hindavad küsimused

Lugupeetud ettevõtte esindaja

Palun Teie aega küsimustiku täitmiseks.

Teie ettevõtte oma finantsnäitajate põhjal saab olema kestlikkusaruandluse kohustusega. **Palun edastada kiri** Teie ettevõtte kestlikkuse teemade eest vastutavale inimesele või vastava kompetentsiga inimesele.

Olen Sisekaitseakadeemia kolmanda kursuse kadett Darina Šilova ning kirjutan lõputööd teemal „**Suuretevõtjate valmisolek kestlikkusaruandluse direktiivi rakendamiseks**”. Lõputöö eesmärk on hinnata suuretevõtjate valmisolekut kestlikkuse direktiivi rakendamiseks.

Küsimustikule vastamine on **ANONÜÜMNE** ning võtab **aega 4-7 MINUTIT, kõik küsimused on VALIKVASTUSTEGA** (kokku on 15 küsimust).

Küsimustik on vastamiseks leitav siin ja **on avatud 10 päeva:**

https://docs.google.com/forms/d/e/1FAIpQLSeLdSsRJoNRi_NRMNHctix7J8ltAghAOILmdX3JIMke8loDKg/viewform?usp=sf_link

Väga loodan, et Teie leiate aega vastamiseks, kuna minu lõputöö eesmärgi saavutamiseks on **iga vastus tõesti oluline.**

Ette tänades

Darina Šilova

kadett

õpperühm FS-200

Finantskolledži

Sisekaitseakadeemia

+372 526 3590, darina.silova@kad.sisekaitse.ee

1. Kas olete kursis, et lähiaastatel kehtestatakse kestlikkusaruanduse kohustust suurettevõtjatele?

a) Jah

a) Ei

2. Kas olete kursis, missuguste valdkondade kohta peab aru andma (standardid)?

a) Jah

b) Osaliselt

c) Ei

3. Kas teate, mida tähendab “kestlikkus”?

a) Jah

b) Osaliselt

c) Ei

4. Kas teate, millele toetub kestlikkuse kontseptsioon?

a) Keskkond

b) Sotsiaalne võrdsus

c) Majandus

d) Kõik nimetatud

5. Kas teate, mis on ESG näitajad (valdkonnad)?

a) Jah

b) Osaliselt

c) Ei

6. Milline on teie ettevõtte töötajate teadlikkus ESG näitajatest (valdkondadest), CSRD-st ja selle nõuetest?

- a) Kõrge
- b) Keskmine
- a) Madal

7. Kas olete järeldanud, missugused on Teie ettevõtte peamised kestlikkuse näitajad?
(Näiteks keskkonnasõbralike materjalide kogus, energia- ja veekulude vähendamine, jäätmete hulga vähendamine jne)

- a) Jah
- b) Osaliselt
- c) Ei

8. Kas Teie ettevõtte võtab kasutusele kestlikkuse tagamiseks mingisuguseid meetmeid?
(Näiteks uuendatavate energiaallikate ja toorainete kasutamine, keskkonnamõjude vähendamine, töötingimuste parandamine jne)

- a) Jah
- b) Osaliselt
- c) Ei

9. Kas Teie ettevõtetel on kestlikkusaruandluseks ettevalmistus strateegia?

- a) Jah
- b) Osaliselt
- c) Ei

10. Kas seate eesmärged mittefinantstulemuse parandamiseks?

- a) Jah
- b) Osaliselt

c) Ei

11. Kas Teie ettevõtte plaanib ressursse aru andmiseks? (Näiteks rahaline ressurss; IT süsteemid; inimressurss - kestlikkuse juhid, ökoloogid, sotsiaaltöötajad; konsultantide teenuseid, mis aitavad välja töötada kestlikkuse strateegia ja hinnata nende mittefinantsilisi näitajaid)

a) Jah

b) Osaliselt

c) Ei

12. Kas Teie plaanite ettevõtte kestlikkuse auditeerimist?

a) Jah, plaanime siseauditeerimist ja/või välisauditeerimist

b) Ei plaani

13. Millist kasu võib kestlikkusaruandluse direktiivi rakendamine Teie ettevõtte jaoks tuua?

a) Rohkem huvitatuid osapooli (kliendid, investorigid)

b) Ettevõtte maine parandamine

c) Uute säästva arengu nõuetele vastavate toodete ja teenuste väljatöötamine

d) Ettevõtte konkurentsivõime ja jätkusuutlikkuse suurendamine

e) Ei too mingisugust kasu

14. Millised on Teie arvates CSRD rakendamise sotsiaalsed eelised?

a) Heitmete ja saaste vähendamine

b) Uute tehnoloogiate ja uuenduste arendamine säästva arengu vallas

c) Inimeste elutingimuste ja tervise parandamine

d) Ettevõtete sotsiaalse vastutuse taseme tõstmine

e) Sotsiaalseid eeliseid ei ole

15. Kuidas hindate oma ettevõtte valmisolekut CSRD direktiivi rakendamiseks?

- a) Täiesti valmis
- a) Valmis osaliselt
- b) Ei ole valmis